

ע"פ 106/17 - א"מ, דוד שריקי, משה בן משה, אייל בן משה, צ'יקו (משה) יקוטיאלי, צ"ט, רועי כולי נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים

ע"פ 106/17

ע"פ 951/17

ע"פ 1094/17

ע"פ 1161/17

ע"פ 4994/17

ע"פ 5097/17

ע"פ 5127/17

לפני:

כבוד השופט י' עמית
כבוד השופט ג' קרא
כבוד השופטת י' וילנר

א"מ	המערער בע"פ 106/17:
דוד שריקי	המערער בע"פ 951/17:
משה בן משה	המערער בע"פ 1094/17:
אייל בן משה	המערער בע"פ 1161/17:
צ'יקו (משה) יקוטיאלי	המערער בע"פ 4994/17:
צ"ט	המערער בע"פ 5097/17:
רועי כולי	המערער בע"פ 5127/17:

נ ג ד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעורים על פסק דינו של בית המשפט המחוזי תל אביב-יפו בת"פ 61549-11-15: הכרעת דין מיום 12.12.2016, וגזר דין מיום 22.12.2016 שניתנו על ידי כבוד השופט ד' רוזן; וגזר דין מיום 14.5.2017 שניתן על ידי כבוד השופט מ' לוי

תאריך הישיבה: ה' בכסלו התשע"ח (23.11.2017)

בשם המערער בע"פ 106/17:	עו"ד חיים שטיינברגר
בשם המערער בע"פ 951/17:	עו"ד יעקב קהן
בשם המערער בע"פ 1094/17:	עו"ד אביגדור פלדמן, עו"ד יעקב קהן ועו"ד רענן עמוסי

בשם המערער בע"פ 1161/17: עו"ד משה סוחמי, עו"ד טל ליטן
ועו"ד קרינה אבאל
בשם המערער בע"פ 4994/17: עו"ד חיים שטיינברגר
בשם המערער בע"פ 5097/17: עו"ד שני פרגון
בשם המערער בע"פ 5127/17: עו"ד אורלי פרייזלר
בשם המשיבה: עו"ד אופיר טישלר

פסק דין

השופט י' עמית:

ערעורים על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו בת"פ 61549-11-15, הכרעת דין מיום 12.12.2016 וגזרי דין מיום 22.12.2016 ומיום 14.5.2017.

פתח דבר

1. נגד המערערים הוגש כתב אישום המחזיק שבעה אישומים. בהכרעת הדין, הרשיע בית משפט קמא (השופט ד' רוזן) את כל המערערים בעבירה של סחיטה באיומים בגין האישום הראשון, לפי סעיף 428 רישא לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין), וקשירת קשר לעשות פשע, לפי סעיף 499(א) לחוק. נקבע כי המערערים התייצבו בחצר ביתו של אדם כדי לאיים עליו ולגרום לו לשלם כסף למערער בע"פ 1161/17 (להלן: אייל) ולמערער בע"פ 1094/17 (להלן: משה; ושניהם ביחד: האחים). בגין האישום השלישי, הורשעו האחים בעבירה נוספת של סחיטה באיומים של אדם אחר, בכך שאיימו עליו ואילצו אותו לוותר לטובתם על קו חלוקת פיתות למסעדות. האישום הרביעי מתאר קטטת רחוב, שהסתיימה בהרשעתם של האחים, של המערער בע"פ 4994/17 (להלן: יקותיאל), והמערער בע"פ 951/17 (להלן: שריקי), בעבירות של תקיפה בנסיבות מחמירות ואיומים, לפי סעיפים 382(א) ו-192 לחוק העונשין. לשלמות התמונה יצוין כי באותן עבירות הורשע נאשם נוסף, שעניינו אינו בפנינו. בנוסף, שריקי הורשע בעבירות שיוחסו לו באישומים השישי והשביעי. האישום השישי מתאר החזקת אקדח ותחמושת, ושריקי הורשע בעבירות של נשיאת ואחזקת נשק ללא רישיון, לפי סעיפים 144(א-ב) לחוק העונשין. באישום השביעי נטען כי שריקי נהג ברכב בשעת לילה וחצה חמישה רמזורים אדומים, והחזיק ברכבו גרזן שלא למטרה כשרה. בגין אישום זה, הרשיע בית המשפט את שריקי בעבירות של סיכון חיי אדם במזיד בנתיב תחבורה, לפי סעיף 332(2) לחוק העונשין, והחזקת סכין שלא כדין, לפי סעיף 186(א) לחוק העונשין. נקבע כי המדינה הצליחה להוכיח את אשמתם של המערערים בעבירות אלה במידה הנדרשת להרשעה בהליך פלילי.

לצד זאת, זיכה בית משפט קמא את משה מן האישום השני - הנחת מטען חבלה מאולתר - מחמת הספק. גם האישום החמישי, שבגדרו נטען למעורבות של האחים ואחרים באירוע אלים, הסתיים בזיכוי מחמת הספק. בהעדר ערעור מצד המדינה לא נעסוק באישומים אלה.

2. בגזר דין מיום 22.12.2016, השית בית משפט קמא על אייל עונש מאסר של 61 חודשי מאסר לריצוי בפועל, מתוכם 7 חודשים בגין הפעלת מאסר מותנה. על משה נגזרו בסך הכל 44 חודשי מאסר לריצוי בפועל, מתוכם 8 חודשים בגין הפעלת מאסרים מותנים. בנוסף, חוייבו אייל ומשה לפצות את קרבן הסחיטה באישום השלישי בסכום של

2,500 ₪ כל אחד, וכן הוטל עליהם קנס בסכום זהה. דינו של שריקי נגזר ל-50 חודשי מאסר לריצוי בפועל, בניכוי תקופת מעצרו. על המערער בע"פ 106/17 (להלן: א"מ), הושת עונש מאסר של 10 חודשים לריצוי בפועל. בנוסף, הושתו על המערערים עונשי מאסר על תנאי לתקופות שונות בהתאם לעבירות בהן הורשעו.

יקוטיאלי, המערער בע"פ 5127/17 (להלן: כולי), והמערער בע"פ 5097/17 (להלן: צ"ט) הופנו לקבלת חוות דעת מטעם הממונה על עבודות השירות. עם זאת, בית משפט קמא הבהיר כי ההפניה נעשית "מבלי להביע כל דעה לעניין העונש הראוי והגם שנטיית הלב הינה שלא לאפשר ריצוי העונש בדרך של עבודות שירות נוכח חומרת פועלם ועברם". המשטרה התנגדה לריצוי העונש בדרך של עבודות שירות, על סמך מידעים מודיעיניים שמלמדים על סכסוכים בין הנאשמים לבין עבריינים בכירים, ולפיכך חוות הדעת של הממונה נשאו אופי שלילי. גזר הדין המשלים ניתן ביום 14.5.2017 על-ידי השופט מ' לוי, לאחר פרישתו של השופט ד' רוזן. על יקוטיאלי נגזרו 10 חודשי מאסר לריצוי בפועל, בניכוי ימי מעצרו. עונשו של כולי הועמד על 8 חודשי מאסר בפועל, בניכוי ימי המעצר שבהם היה גם אסיר. על צ"ט הושתו 10 חודשי מאסר בפועל, בניכוי מחצית מתקופת מעצרו שבמהלכה היה גם אסיר. לצד זאת, נגזרו על שלושת האחרונים גם עונשי מאסר על תנאי.

3. הערעורים שבפנינו נסובו על כל ההרשעות, ולחלופין על חומרת העונש שנגזר על כל אחד מהמערערים. להלן נדון באישומים כסדרם, תוך פירוט העובדות הרלוונטיות וטענות הצדדים, אך קודם לכן, נדרש לשתי סוגיות מקדמיות. הראשונה היא מערכת היחסים הכללית בין המערערים, והשניה היא טענותיהם של המערערים לגבי אופן התנהלות ההליך בבית משפט קמא.

מערכת היחסים בין המערערים

4. בחלק הכללי של כתב האישום נאמר כי המערערים פעלו בהזדמנויות שונות כדי לקדם אינטרסים פלייט וכלכליים של האחים. אף אנו נפתח את הדיון בבירור מערכת היחסים בין האחים לבין יתר המערערים, משום שסוגיה זו יכולה לסייע בהבנת הרקע לפרשה ויש לה ערך מיוחד לצורך הדיון באישום הראשון (סחיטה באיומים) ובאישום הרביעי (אלימות). בית משפט קמא השתכנע כי המערערים משתייכים לחבורה אחת שבראשה עמדו האחים אייל ומשה (ראו, בין היתר, פסקאות 175, 191, 240 להכרעת הדין). האחים לא חלקו על כך באופן חזיתי, אך נוכח טענות שנשמעו בחלק מן הערעורים מצאתי לנכון לחדד נקודה זו.

5. קביעתו של בית משפט קמא בעניין מעמדם של האחים והקשר בינם לבין יתר המערערים, נסמכה בין היתר על דבריו של מור פרנקו. פרנקו היה חלק מהחבורה וסייע לאחים בפעולות שונות, ובין היתר היה שותף לאירוע הסחיטה המתואר באישום הראשון, אך עניינו התנהל במסגרת הליך נפרד, שבו הורשע (ת"פ 61448-11-15; ערעור תלוי ועומד). בחקירתו במשטרה שמר פרנקו על זכות השתיקה, אך בשיחה עם מדובב הוא סיפר על התנהלותם של האחים, ובין היתר מסר פרטים על האישום הראשון והשני. כשנקרא לעלות לדוכן העדים בבית המשפט, סירב פרנקו להעיד נגד המערערים, ולא למותר לציין כי בפני המדובב הודה פרנקו שהוא פוחד מהאחים ולכן "לא יפתח עליהם". פרנקו הוכרז כעד עויין, ונקבע כי גרסתו בבית המשפט היא חסרת ערך ראייתי (ראו פסקאות 121-123 להכרעת הדין). לעומת זאת, דבריו בפני המדובב קבילים (לפי סעיף 10א לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971) ובעלי תוקף (פסקה 143 להכרעת הדין), אם כי בהקשרים מסויימים בית המשפט התקשה למצוא בהם מקור מהימן דיו.

על פי דבריו של פרנקו למדובב, שבהקשר זה נמצאו מהימנים, עסקינן ב"ארגון" שבראשו עומדים האחים ש"מנהלים את הכל", ותחתם פועלים "חיילים" (ת/3, עמ' 23-24, 27, 35). אכן, ביטוייה של מערכת יחסים זו שזורים כחוט השני לאורכם של האירועים מושא כתב האישום וגם מעבר לכך. באישום הראשון, המערערים צייתו לקריאתם של האחים ונחפזו להגיע למקום שאליו נקראו בשעת לילה, ללא שאלות ותהיות. במהלך האירוע, הוזמן שוטר והתבצע מעצר. אייל האשים את מי שהתלונן למשטרה, באומרו: "עכשיו יש לי שתי עצורים בגללו" (שיחה 470), וניכרת תחושת האחריות (או הבעלות) על העצורים. בנוסף, במסגרת האישום השלישי מתוארת סיטואציה של איום, שבמהלכה אייל מסביר שהוא זקוק לכסף כי "יש לי הרבה ילדים לגדל פה [...] צריך כסף [...] אתה רואה את כל אלה? אני צריך להאכיל אותם", תוך שהוא מחווה בידו על חבורת אנשים שהקיפו אותו (ת/123; לא הוכח כי מדובר במערערים אך יש בכך כדי ללמד על האופן שבו אייל תופס את עצמו). האישום הרביעי מתאר אירוע אלים בהשתתפות כמה מבני החבורה, ובסיומו קרא משה לעבר יריביו: "אני משה בן משה ואני אראה לכם, אתם לא תחיו פה יותר, אני אראה לכם" (עמ' 400 לפרוטוקול). מכך אנו לומדים על האופן שבו ראו האחים את מערכת היחסים, והתבטאויות מצידם של יתר המערערים (למעט צ"ט) משלימות את התמונה ומלמדות שהם אכן ביצעו פעולות שונות עבור האחים ומילאו אחר הוראותיהם (עמ' 907-908, 912, 993, 996-999, 1003-1004, 1042, 1083 לפרוטוקול). בין היתר, יצויין, כי כדי להרחיק עצמו מהרשעה טען כולי בערעורו כי הוא "מבצע פעולות נקודתיות, ללא כל תובנה על טיבן", ו"מתבקש על ידי אחרים לבצע פעולות" (ס' 46-49 לערעור). לא נחטא לאמת אם נמצא בכך תימוכין למסקנה כי כולי מילא פקודות שנתנו לו האחים (וראו גם להלן בפסקה 35). חרף ניסיונות ההתחמקות של אייל ומשה על דוכן העדים, תמונה דומה מצטיירת גם מדבריהם בבית המשפט (עמ' 729-735 ועמ' 956-970 לפרוטוקול). לטענות פרטניות נידרש בהמשך, אך כבר על בסיס ראיות אלה ניתן לעמוד על טיבה של מערכת היחסים בין האחים לבין יתר המערערים, ולקבוע כי האחים היו בעמדת כוח ויתר המערערים צייתו להוראותיהם.

האם נפגעה הזכות להליך הוגן?

6. משה ואייל הקדישו חלק ניכר מטענותיהם לאופן ניהול ההליך בבית משפט קמא. לטענתם, זכותם להליך הוגן נפגעה באופן ממשי במספר הזדמנויות, ובראש ובראשונה בכך שחלק מהדיונים התקיימו שלא בנוכחותם. באחד הדיונים הללו, שבו נחקרו עדי התביעה בעניין האישום השלישי, הורו האחים לבאי-כוחם להימנע מחקירה נגדית של העדים.

במשך ההליך המשפטי, האחים היו נתונים במעצר והובאו לדיונים על-ידי שב"ס. נוכח מצבו הרפואי של משה, ניתנה הנחיה להביאו לדיונים ברכב פרטי ישירות ממתקן הכליאה. האחים לא התייצבו במועד שנקבע לשיבת ההוכחות הראשונה (11.4.2016). בית המשפט קבע כי הם סירבו להגיע לבית המשפט והורה לשב"ס להביאם לבית המשפט גם אם נדרש שימוש בכח סביר. ואכן, זמן קצר לאחר תחילת הדיון, האחים הובאו לאולם. התנהלות זו חזרה על עצמה בדיון השני (14.4.2016), ובית המשפט הבהיר כי אם הנאשמים יחליטו שלא להתייצב - המשפט יתנהל בהעדרם. לדיון השלישי (5.5.2016) אייל לא התייצב. הדיון הרביעי התקיים ביום 16.5.2016. האחים לא נכחו בדיון ואף הורו לבאי-כוחם להימנע מחקירה נגדית של עדי התביעה. מכאן והלאה, האחים התייצבו לדיונים. ביום 7.6.2016 אירעה תקלה במערך הליווי של שב"ס ומשה הגיע לדיון באיחור ניכר. בית המשפט עיכב את הדיון עד להגעתו, וניתנה החלטה שבגדרה נמתחה ביקורת חריפה על שב"ס (עמ' 496 לפרוטוקול, חלק מההחלטה אינו מופיע בגרסת "נט המשפט" אך ההחלטה מוזכרת בפסקה 215 להכרעת הדיון). ביום 28.9.2016, משה דיווח לבית המשפט כי הוא הוצא ממתקן הכליאה בשעת בוקר מוקדמת מאד, ובית המשפט חזר והדגיש בפני שב"ס את הצורך בהקפדה על ההנחיות הרפואיות בעניינו של משה (עמ' 945 לפרוטוקול).

7. לטענת המערערים, הם רצו להתייצב לכל הדיונים בעניינם, אך שב"ס לא הקפיד על התנאים המיוחדים שנקבעו להבאתו של משה, ובכך נמנעה מהם האפשרות להגיע לדיונים. לטענת המדינה, שב"ס הקפיד על מילוי ההנחיה, אך המערערים בחרו שלא להתייצב לדיונים "כאקט של הפגנת כוח". בית משפט קמא נדרש לעניין במסגרת החלטות שניתנו במהלך הדיונים (עמ' 17, 115, 171-172, 278, 295-296, 359-360 לפרוטוקול) וכן במסגרת הכרעת הדין (עמ' 118-121). בהחלטות אלה הודגש כי ההיעדרויות של האחים מן הדיונים נעשו על פי החלטתם ובחירתם, מתוך שאיפה להשפיע על האופן שבו הם מובאים לדיונים ועל ניהול המשפט. על כן, קבע בית משפט קמא כי יש לראות את האחים כמי שנכחו במשפטם, כפי שהובהר להם כבר בתחילת ההליך. הוטעם כי בנסיבות אלה, גם בחירתם של הסנגורים שלא לחקור את העדים היא החלטה שבגינה אין להם להלין אלא על שולחיהם. לצד זאת, ניתן לראות כי בית המשפט לא אטם אזניו למשמע טענותיהם של האחים: במקרים שבהם שב"ס לא הקפיד על ההנחיות, בית המשפט התייחס לכך בחומרה ונתן לכך ביטוי בהחלטותיו.

כאמור, בין הצדדים נטושה מחלוקת עובדתית בשאלה מהי הסיבה לכך שמשה ואייל לא הגיעו לחלק מהדיונים, ובפרט לדיון מיום 16.5.2016, שבו נשמעו עדויות בעניין האישום השלישי. בשבתנו כערכאת ערעור אין אנו נדרשים, וספק אם אנו יכולים, לקבוע מה היתה השתלשלות העניינים המדויקת. השאלה המונחת לפתחנו היא האם נפגעה זכותם של האחים להליך הוגן, ובכך נתמקד.

8. בית משפט קמא קבע פעם אחר פעם כי הימנעותם של האחים מהתייצבות לדיון נבעה מבחירה שלהם. לאחר שמיעת טענות הצדדים ועיון בראיות שהונחו בפנינו לא מצאנו טעות בקביעות אלו. אמנם, משה הגיש לבית משפט קמא תצהיר שלפיו "לא הגיע אליי ליווי מיוחד ולא הובאתי לבית המשפט כנדרש", אך הצהרה זו אינה עולה בקנה אחד עם מכלול הראיות. עמדת שב"ס היתה ברורה לאורך כל הדרך ונתמכה בהצהרות ובירורים מזמן אמת. בין היתר: מפקד יחידת נחשון מסר הסברים בפני בית משפט קמא (עמ' 296 לפרוטוקול) וקצין האסירים של בית הסוהר הגיש מסמך הבהרה (צורף כנספח ג' לערעורו של משה). בית משפט קמא, שעקב מקרוב אחר ההתנהלות, בחר לאמץ את עמדת שב"ס. ייתכן שהיה מקום להמשיך את הביורור העובדתי ולמצות אותו, אך גם אם הדבר לא נעשה - אין בכך כדי להועיל למערערים כיום. הסיבה לכך היא שגם מתוך דבריהם של האחים עצמם, ניתן להבין כי הבעיה אינה נעוצה בתקלות של שב"ס אלא בדרישות דווקניות ובלתי מתפשרות שלהם לגבי אופן הגעתם לבית המשפט. מסקנה זו מבוססת על מספר מקורות מצטברים:

(א) בסיום הדיון מיום 14.4.2016, טען אייל כי הבעיה בהתנהלות שב"ס היא כי בניגוד להנחיה מטעם רופאת שב"ס, משה התבקש לצאת לדיון בשעת בוקר מוקדמת ולא בסמוך לשעת הדיון. גם אם נקבל את הטענה, ואיני מכריע כך, עדיין הסירוב של משה לצאת לדיון מוקשה, ובניגוד לטענתו בערעור - לא נשקפה סכנה לחייו חלילה. נזכיר כי גם אייל לא הגיע בזמן לדיון, ולכך לא ניתן הסבר.

(ב) אייל לא התייצב לדיון ביום 5.5.2016, ומשה הסביר בפני בית המשפט: "אני נמצא עם אחי בתא, הוא אמור לצאת בחמש בבוקר ואני אמור לצאת בתשע עשר, תלוי לפי השעה שהשופט קובע. אז ביקשנו שיוציאו אותנו ביחד, יש לי מצב רפואי". הסבר זה אינו מניח את הדעת, משום שאייל היה אמור להגיע לדיונים ככל אסיר אחר. יצוין כי בית משפט קמא ביקש משב"ס לשקול בחיוב את בקשתו של אייל להצטרף לליווי המיוחד, אך בהעדר החלטה מחייבת, אייל לא היה זכאי לכך.

(ג) בפתח הדיון מיום 16.5.2016, טען בא-כוחו של אייל כי האחים לא הגיעו משום ששב"ס לא הצליח לאתר רכב ליווי מתאים. ואולם, החלטתו של בית המשפט מאותו יום מתארת מציאות שונה:

"היום בבוקר נכנסו אלי שני קצינים משב"ס, ביניהם מפקד יחידת נחשון בבית-המעצר, אופיר מעודי, ומסרו לי כי נאשם 1 [אייל - י"ע], כמו גם נאשם 2 [משה - י"ע], סירבו להגיע לבית-המשפט לאחר שלא נתמלאו התנאים שנדרשו על-ידם. על-פי הדיווח שנמסר לי בלשכתי, נאשם 2 אמור להיות מובא, כמו בכל הישיבות, ברכב נפרד משאר האסורים. נאשם 1 לא נאות להגיע לבית-משפט בדרך ששב"ס סברו שיש להביאו, דהיינו יחד עם העצורים האחרים".

בהמשך, התייצב מפקד יחידת נחשון בבית המשפט, ומסר כי האחים סירבו לצאת לדיון משום שלטענתם שעת היציאה היתה מוקדמת מדי (עמ' 296 לפרוטוקול). ניתן לראות בנקל כיצד דברים אלה משתלבים בדבריו של משה בדיון הראשון, ועולים בקנה אחד גם עם דברי בא-כוחו של אייל בהמשך אותו דיון, לפיהם אייל "הסכים לצאת, ביקש לצאת, אבל כאשר באו להוציא אותו כבר הפוסטה לא הייתה" (עמ' 340 לפרוטוקול). ניתן להבין כי אייל התעקש לצאת ברכב פרטי יחד עם אחיו, למרות שלא היה זכאי לכך. כאשר התרצה ו"הסכים" לבוא בדרך הרגילה, כנראה כבר היה מאוחר מדי.

9. נוסף על כך, ראיתי לנכון לציין כי במהלך הדיון מיום 2.6.2016, ביקש משה "לפטר את עורכי הדין שלו". בית משפט קמא הבהיר כי אין בכוונתו לשחרר את עורכי הדין מייצוג וכי במקרה הצורך ניתן יהיה למנות עורכי דין נוספים. דברים אלה לא נשאו חן בעיניהם של האחים, שאמרו "תודה רבה. אנחנו מבקשים לא לחקור" ויצאו מאולם בית המשפט ללא קבלת רשות (עמ' 472-473 לפרוטוקול). במקרה אחר, האחים התנהלו בצורה שהפריעה לקיום הדיון ובית המשפט נאלץ להורות על הוצאתם מן האולם (עמ' 674 לפרוטוקול). אירועים אלה אינם קשורים ישירות למחלוקת העובדתית לגבי סיבת אי ההתייצבות ביום 16.5.2016, אך יש בהם כדי להקשות עוד יותר על העמדה שמציגים האחים בפנינו כיום.

10. המערערים העלו על נס את הזכות החוקתית להליך הוגן ואת זכותו של נאשם בפלילים להיות נוכח בדיון בעניינו. על כך אין עוררין. סעיף 126 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: חוק סדר הדין הפלילי) מורה כי "באין הוראה אחרת בחוק זה לא יידון אדם בפלילים אלא בפניו"; ובפסיקה נקבע כי "הזכות של נאשם להיות נוכח במשפטו היא מרכיב גרעיני של הזכות להליך הוגן, ועל כן גם היא זכות חוקתית מוגנת לפי חוק היסוד" (בש"פ 8823/07 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד סג(3) 528-529 (11.2.2010)). עם זאת, הזכות אינה מוחלטת. חריגים מעוגנים בחוק סדר הדין הפלילי (סעיפים 128-132), ובפסיקה הובהר כי "החוק מתיר שפיטת נאשם שלא בנוכחותו אם ויתר על זכותו, במפורש או מכללא, או אם מנע בהתנהגותו קיום תקין של הליך" (ע"פ 1632/95 משולם נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(5) 534, 547, 549 (1996)).

נוכח מעמדה וחשיבותה של זכותו של נאשם כי הדיון יתקיים בפניו, לא על נקלה יסיק בית המשפט ויתור משתמע על הזכות. ועם זאת, בנסיבות המתוארות לעיל, יש לראות את משה ואייל כמי שבחרו לוותר על זכותם להיות נוכחים בדיון (ראו והשוו: ע"פ 10736/04 כהן נ' מדינת ישראל, בפסקה 25 (26.9.2006)); רע"פ 6282/12 פניני נ' מדינת ישראל, בפסקאות יד-טז (6.9.2012)). מן האמור עולה כי ה"מכשול" שניצב בפני אייל הוא הרצון שלו להגיע לבית משפט ברכב פרטי יחד עם אחיו, וה"מכשול" שהפריע למשה היה שעת היציאה המדויקת, אשר לטעמו היתה מוקדמת מדי. כלומר, ניתנה לאחים אפשרות להתייצב למשפטם, אך הם החליטו פעם אחר פעם להגיע לדיונים אך ורק

בדרך שנראתה בעיניהם. המסקנה היא כי הם ויתרו על זכותם להיות נוכחים בחלק מהדיונים, והזכות להליך הוגן לא נפגעה.

11. בהקשר זה, יש להידרש גם לכך שהעדים שנשמעו ביום 16.5.2016 לא נחקרו חקירה נגדית בידי באי-כוחם של משה ואייל. הסנגורים קיבלו הוראות חד-משמעיות שלא לחקור את העדים בהעדרם של האחים, וכך נהגו. בית משפט קמא נדרש לכך בהכרעת הדין:

"היה בכוחם של הפרקליטים המלומדים לחקור את עדי התביעה, ואלה בחרו לקיים הוראת הנאשמים, גם כאשר הובהר להם בצורה שאין ממנה, כי באם לא יחקרו את עדי התביעה, ספק אם תינתן להם הזדמנות לחקור עדים אלה בהמשך המשפט. עם כל הכבוד לנאשמים, לא בסמכותם ובכוחם לנהל את המשפט. העדים התייצבו באולם בית-המשפט ולפרקליטיהם של הנאשמים הייתה אפשרות לחקור כל אחד מהעדים על-פי מיטב כישורו ומקצועיותו. משהפרקליטים העדיפו להישמע להנחיית הנאשמים ולא לחקור את העדים, אין להם להלין אלא על עצמם" (פסקאות 213-214; ראו גם החלטות שניתנו בדיונים, בעמ' 106 ובעמ' 326 לפרוטוקול).

ואכן, משהחליטו האחים להורות לבאי-כוחם להימנע מחקירת העדים, קשה לזהות פגיעה בזכויותיהם הדיוניות. יצוין כי בא-כוחו של משה הגיש בקשה להחזיר את העדים לדוכן כדי שניתן יהיה לחקור אותם. בית המשפט לא נתן החלטה בבקשה, גם בקשה למתן החלטה לא הועילה (נספח ז' לערעור משה), ועל כך יש להצר. עם זאת, כאמור, בשלב זה איננו מעבירים את ניהול ההליך תחת שבט הביקורת, אלא מתמקדים בטענה כי ההגנה קופחה זכויותיהם של המערערים נפגעו. בהינתן שהאחים בחרו להימנע מחקירה נגדית, לא היתה בידם זכות להשלים את החקירה במועד אחר. בעניין זה אוסיף שתי הערות: ראשית, קשה להשתחרר מהרושם כי החלטתם של האחים לא לאפשר חקירה של העדים קשורה לניסיונם להשפיע על אופן ניהול המשפט ולהכתיב את אופן הגעתם לדיונים, כפי שעולה גם מההחלטות שניתנו במהלך המשפט. שנית, העד המרכזי שנשמע ביום 15.6.2016 הוא צדוק, קרבן העבירה באישום השלישי. ככל שיש בדבריו של צדוק כדי להפיל את האחים, הם נאמרו מחוץ לכותלי בית המשפט ולא על דוכן העדים. בנסיבות אלה, קשה להלום כי חקירה נגדית של צדוק הייתה מסייעת להגנתם של המערערים באופן מהותי.

12. אייל ומשה טענו כי זכותם להליך הוגן נפגעה גם בהקשרים נוספים. בין היתר: קביעת דיונים בתכיפות שלא אפשרה להגנה להתכונן כראוי; סד זמנים דוחק להגשת סיכומים; התבטאויות לא הולמות מצד המותב בעניין הגעה להסדר טיעון; והשמטת החלטה מאתר "נט המשפט". גם בהקשרים אלה, לא מצאתי כי נפל בניהול המשפט פגם מהותי שיש בכוחו לערער את תוקפה של הכרעת הדין, ורחוק מכך.

13. סיכום הדיון בנושא הזכות להליך הוגן: נדרשנו לבחון את האופן שבו התנהל ההליך בבית משפט קמא, והתמקדנו בדיונים שהתקיימו שלא בנוכחות האחים. חרף טענותיהם של אייל ומשה, מצאנו כי לא נפגעה הזכות להליך הוגן, משום שהם בחרו שלא להתייצב בפני בית המשפט, ובכך ויתרו על זכותם להיות נוכחים בדיונים. גם ההימנעות מחקירה נגדית של עדים נעשתה מבחירה חופשית של האחים.

הערה לפני סיום: לעיתים אין מנוס מניהול תקיף של ההליך נוכח "תרגילים" של בעלי דין אשר מנסים, משיקולים ומאינטרסים שונים, לתקוע מקלות בגלגלי ההליך השיפוטי. לצערנו, בהאידינא, יש ואנו עדים להתנהגות מתריסה של בעלי דין, של עדים (ולעיתים אף של באי-כוח) כלפי בית המשפט. אך שופט הערכאה הדיונית לא ירא ולא

יחת מפני התנהגות והתנהלות שמטרתה להלך אימים על בית המשפט (השוו רע"א 2097/16 מדינת ישראל נ' רופל, בפסקה 15 (1.1.2017)). תפקידנו-שלנו כערכאת ערעור הוא ליתן גיבוי לשופט הערכאה הדיונית אשר עושה שימוש מושכל ב"ארגז הכלים" שהמחוקק העמיד לרשותו על מנת לאחוז ברסן המשפט.

האישום הראשון

14. האישום הראשון בכתב האישום מייחס לכל המערערים עבירות של סחיטה באיומים וקשירת קשר לעשות פשע, לפי סעיפים 428 רישא ו-499(א) לחוק העונשין. על פי כתב האישום, האחים קיימו קשרים עסקיים עם משה בן חיים (להלן: מוסא) וחיים כהן (להלן: ג'אני). ביום 29.8.2015, האחים דרשו כסף ממוסא וג'אני. לאחר שדרישתם לא נענתה, איימו האחים על מוסא וחיים שיפגעו בהם "בתוך הבתים". בהמשך לכך הגיעו האחים, יחד עם יתר המערערים, לחצר ביתו של מוסא ושם המתינו לבואו במשך שעות ארוכות. אשתו של מוסא הבחינה במערערים והתקשרה למשטרה. לאחר ששוטר הגיע למקום ועיכב את אחד הנוכחים, המערערים נמלטו.

כאמור, בית משפט קמא הרשיע את המערערים בעבירה שיוחסה להם באישום הראשון. ההרשעה מבוססת על "פסיפס עובדתי שלם וברור": גרסתו של פרנקו בפני המדובב משתלבת היטב בשיחות שנקלטו בהאזנות סתר, בעוד שגרסאותיהם של המערערים נמצאו בלתי מהימנות ונדחו מכל וכל. נקבע כי נוכחותם של המערערים בזירת העבירה היתה בעלת משמעות "ברורה וכוחנית" לצורך איום וסחיטה, ובכך מתגבשת עבירה פלילית לפי סעיף 428 רישא לחוק העונשין (פסקאות 189 ו-195 להכרעת הדין). בית המשפט דחה את טענת ההגנה כי מדובר בהתנהלות "לגיטימית" בין גורמים פליליים, וכן נדחתה הטענה כי מוסא לא היה מודע לאיום (פסקאות 194-190). בהמשך נדרש בהרחבה לטענותיהם של המערערים, אך קודם לכן נציג את העובדות שכיום אין עליהן מחלוקת, ועל רקע זה נציג את העמדות השונות.

העובדות שאין שנויות במחלוקת

15. בין האחים לבין מוסא וג'אני נרקמו קשרים עסקיים על רקע תפעול הימורים בלתי חוקיים. לצד זאת, פרץ סכסוך בין מוסא וג'אני לבין גורמים שנותרו עלומים, והיו שתיארו אותו כ"מלחמה" ואף "מלחמת עולם". להמחשה, על פי עדותו של משה: "מכוניות של חברים נשרפו, נהייתה הסלמה בעניינים" (עמ' 922 לפרוטוקול), ולדברי אייל: "כל אחד רוצה את אזור השליטה [...] כולנו יצאנו מהבתים כי לא לקחנו סיכונים" (עמ' 783). ב"מלחמה" זו, האחים סייעו כנראה למוסא וג'אני, אך בעקבות זאת התגלעה ביניהם מחלוקת כספית. האחים ציפו או דרשו לקבל כסף ממוסא וג'אני, אך הללו "נעלמו" ולא ענו לשיחות טלפון במשך מספר ימים (שיחה 351; שיחה 433). מוסא שהה באילת או היה בדרכו חזרה, בזמן שניהל שיחת טלפון מתוחה עם אייל. בסיום השיחה הודיע אייל למוסא שהוא בדרכו אליו הביתה. בהתאם לכך, האחים וחבורתם התייצבו בחצר ביתו של מוסא בסביבות השעה 23:00, חלקם בתוך החצר וחלקם ברחוב, והמתינו לבואו של מוסא במשך שעות (נוכחותו של צ"ט שנויה במחלוקת). המערערים טענו בתוקף כי הם לא ידעו שאשתו של מוסא נמצאת בבית, ואף הביאו לכך תימוכין. בא-כוח המדינה לא חלק על כך בדיון, ולכן נניח שכך חשבו המערערים בעת ששהו מחוץ לבית. בפועל, אין ספק כי אשתו של מוסא היתה בבית, נבהלה מנוכחותם של המערערים, ובסמוך לשעה 1:30 התקשרה למשטרה וביקשה עזרה (ת/15). בעקבות הקריאה הגיע למקום שוטר שבדק את מי שעמד ברחוב וערך חיפוש על חלק מהמערערים. מי מהמערערים שנבדק על-ידי השוטר - עזב את המקום.

כאן מתפצלות הדרכים, ובפנינו הוצגו שני נרטיבים שכל אחד מהם מציג את האירועים באור שונה.

שני הנרטיבים: שאלה של פרשנות האירועים

16. על פי כתב האישום, נוכחותם של המערערים בסמוך לביתו של מוסא נועדה להטיל אימה על מוסא וג'אני כדי להוציא מתחת ידם סכומי כסף. מכאן האישום בעבירה של סחיטה באיומים, לפי סעיף 428 לחוק העונשין:

"המאיים על אדם בכתב, בעל פה או בהתנהגות, בפגיעה שלא כדין בגופו או בגוף אדם אחר, בחירותם, ברכושם, בפרנסתם, בשמם הטוב או בצנעת הפרט שלהם, או מאיים על אדם לפרסם או להימנע מפרסם דבר הנוגע לו או לאדם אחר, או מטיל אימה על אדם בדרך אחרת, הכל כדי להניע את האדם לעשות מעשה או להימנע ממעשה שהוא רשאי לעשותו, דינו - מאסר שבע שנים; נעשו המעשה או המחדל מפני איום או הטלת אימה כאמור או במהלכם, דינו - מאסר תשע שנים".

אין מחלוקת כי האיום לא הוביל לתשלום מצידו של מוסא, ועל כן העבירה המיוחסת למערערים היא לפי הרישא של הסעיף.

מן העבר השני, טענתם העקרונית של המערערים היא כי האירוע המתואר לא מהווה סחיטה או איום. על פי הטענה, ההגעה לביתו של מוסא נועדה "ליישר את ההדורים" (עמ' 799 לפרוטוקול), ולמרות המילים הקשות שנאמרו, "זה המלל, זה לא איום" (עמ' 924). המערערים הדגישו כי יש לפרש את הסיטואציה בהתאם לסביבה העבריינית שבה מקובל להשתמש בביטויים קשים ולפיכך אין לראות בהם איום של ממש. על פי גרסה זו, אין כל פגם במעשיהם של המערערים, ובסך הכל: "ישבנו בצורה לגיטימית, זה בית של חברים" (עמ' 926).

הכרעה במחלוקת בעניין אופי האירוע

17. כדי להכריע במחלוקת, עלינו לבחון מקרוב את חומר הראיות ולא להסתפק בתיאור הכללי שהובא לעיל. כפי שנפרט להלן, חומר הראיות אינו מתיישב, אף לא בדוחק, עם הנרטיב שהציגו המערערים.

הנדבך הראשון של הראיות המפלילות הוא תמלילי השיחות שהתנהלו עובר לאירוע. נציין כבר כעת, כי את התמלילים יש לקרוא בהנחה שהאחים נזהרו בדבריהם משום שתיארו לעצמם שחוקרי המשטרה מאזינים לשיחותיהם (ראו להלן שיחות 201, 210 ו-443). רצף השיחות שלהלן מסייע להבין את פשר האירוע בחצר ביתו של מוסא. נזהיר את הקורא, כי סגנון הדיבור של המעורבים אינו ראוי לשבחים, אך השיחות מובאות כאן כלשונן בשל חשיבותן להכרעה.

18. זמן קצר לפני שהמערערים התייצבו בביתו של מוסא, בשעה 21:37, התקיימה שיחה בין אייל לבין שמעון רביבו, שבשלב זה שימש מעין "מתווך" להעברת מסרים בין האחים לבין מוסא וג'אני. במהלך השיחה אייל אמר לרביבו: "הם

לא עונים, אני כבר זהו, אכלתי עליהם תסביר [...] אני עומד להתהפך עליהם, שיזדיינו בתחת, הם לא כל כך מעניינים אותי [...] (שיחה 433).

בשעה 22:23 נערכה שיחה נוספת בין השניים (שיחה 443):

אייל: אני צריך עכשיו כסף, שיזדיין חיים בתחת, תגיד לו ככה אני אמרתי, אייל אמר שתזדיין, תגיד לו ככה אייל אמר...

שמעון: טוב

אייל: נגמר הסיפור

שמעון: תן לי אני אראה, אני אארגן לך את זה, תכף נראה

אייל: אני צריך מזומן עכשיו, לא אכפת לי לא חיים, שחיים יביא מאבא שלו, מג'אני, שיביא לי כסף עכשיו, כוס אמא שלו אני נכנס לזה, אני לא רוצה להתהפך יותר מדי בטלפון שמעון, שיזדיין הוא, תגיד לו חיים אני אמרתי שהוא מניאק, טוב? תגיד לו ככה אייל אמר, יאללה, ביי

שמעון: טוב אני אנסה לעזור, אני

אייל: ביי

שמעון: ביי

לאחר דקה, אייל שוחח ישירות עם מוסא (שיחה 447; ההדגשות כאן ובשיחות שלהלן נוספו - י"ע):

אייל: בקיצור, תקשיב, שנייה שנייה שנייה. זה לא מעניין אותי לא חיים, לא הסבתא שלי, לא אף אחד, אתה שומע?

מוסא: נו

אייל: ההוא היה צריך לפרוט לי צ'ק, תקשיב שנייה. אני צריך עכשיו עשר אלף, אתה שומע?

מוסא: מי?

אייל: בעשרים דקות הקרובות. אני צריך, אני אני, דבר עם חיים, דברו עם אבא שלהם, עם סבתא שלהם, אתה שומע? אני עומד ברחוב בלי כסף לדלק, תקשיב שנייה אחת. שאני... תגיד, אני צריך עכשיו עשר אלף ממי אני הולך לקחת? עכשיו עכשיו עכשיו, לא עוד דקה, לא עוד שעותיים, עכשיו.

מוסא: אני באילת אייל, ממי אתה הולך לקחת?

אייל: [...] תקשיב שניה, מוסא, אני לא... מה שאני אומר לך תעביר גם לחבר, אתה שומע?

עמוד 10

מוסא: נו?

אייל: עכשיו לא יביאו, בקיצור שימצאו, לא ימצאו, אני אבוא לכולם לתוך הבתים, אתה שומע? ישלמו שתי מיליון גם

מוסא: טוב

אייל: מי שבן זונה, גבר, את שומע? ש [...] כסף אחי, אני אזיין את אמא שלכם לתוך הבתים אחי. גם שלך.

מוסא: אני לא שומע אותך

[...]

אייל: אני עוד עשר דקות רוצה עשר אלף, אתה שומע? ובבוקר שיפרטו לי שתי צ'קים של עשרים וחמש, תגיד לו אני אמרתי, אני עוד עשר דקות רוצה כסף. לא... לא עוד שעה, אתה שומע? [...]

מוסא: אז תדבר איתו, למה אתה לא מדבר איתו?

אייל: אני לא רוצה לדבר עם אף אחד [...] יאללה לא רוצה כסף [...] מוסא הכל טוב ביי, הכל טוב אחי, הכל טוב אחי, יאללה, עם כולכם הכל טוב ביי, בוא נראה מי...

בשעה 22:27 אייל מתקשר שוב לרביבו (שיחה 448), ואומר לו:

תגיד לו [לחיים - י"ע] אני לא רוצה שום כסף, הבנת שמעון? [...] תגיד לו אני שם זין עליו ועל מוסא [...] תגיד מה שאני אומר לך עכשיו, אתה שומע? תגיד אני בדרך למוסא הביתה, תגיד לו ככה אני אמרתי, אייל אמר, אייל בן משה אמר שהוא בדרך למוסא הביתה, אני לא יהיה לי איפה לעשות שבת? אני אצטרך לחפש איפה לאכול, הא? [...] אני אזיין את כולם בתחת. בן זונה הכניס אותי למשהו שלא שלי בכלל והוא עוד... אני אזיין את אמא שלהם בתחת, זהו, אני הפוך לי הקופסא [...] אז עכשיו הוא יודע מה יהיה לו [...] אנשים של מוסא בתוך הבתים.

[במאמר מוסגר: בית משפט קמא האזין להקלטה במהלך הדיון, וציין כי המילים האחרונות הן "אנשים שימותו בתוך הבתים" (פסקה 162 להכרעת הדין). המערערים ביקשו להגיש את ההקלטה כראיה נוספת בערעור, ולאחר שהאזנתי לה אני מוצא לקבל את עמדתם לגבי המלל השנוי במחלוקת, אך אין בכך כדי לשנות מהותית את משמעות השיחה בכללותה].

בשעה 22:30, שיחה נוספת בין מוסא לאייל (שיחה 449):

אייל: כן מוסא

מוסא: מה העניינים?

אייל: מה אחי?

מוסא: מה העצבים אייל, מה קרה?

אייל: מה מה העצבים האלה, אני ברחוב אין לי מה לאכול, מה זה העצבים האלה, תביא לי [...]

מוסא: בסדר אח שלי אני באילת אחי

אייל: אני נמצא ברחוב שלא יזיינו אותך ואת אשתך, הבנת מה עצבים? שלא יבואו ויאנסו את אשתך בבית [...] גרים ברחוב, הבנת? הבנת? אני ברחוב חמש ימים בשביל שאשתך לא יזיינו אותה הבנת?

מוסא: מה זה, מה זה?

אייל: עוד לא הבנת שרוצים לזיין את אשתך בתחת, לא הבנת עוד? עוד לא הבנת?

מוסא: תתקשר לחיים [...]

אייל: אני לא מתקשר אליו יא אחושרמוטות, אתם לא תישנו בבתי מלון אתם תישנו מחוץ לבית יא בן זונה יא שרמוטה. נראה מי אתה יא קוקסינל אמא שלך זונה בת אלף זונה יא מניאק.

בשעה 22:32 חיים ג'אני מתקשר למשה (שיחה 452):

משה: חיים בקיצור ביי, לא רוצה לדבר איתך.

חיים: הלו?

משה: זה משה מדבר אחי, לא רוצה לדבר עם אף אחד אחי, אתם לא עונים לי ארבעה ימים לטלפון, לא רוצה לדבר עם אף אחד אחי, הכל טוב. כל אחד יעשה מה הוא יודע, יאללה אל תחייג אליי יותר ביי.

השיחה האחרונה אכן מהווה את אקורד הסיום של "שלב הדיבורים". דקות ספורות לאחר מכן כבר נענו המערערים לקריאתם של האחים והגיעו לחצר ביתו של מוסא.

19. כבר בשלב זה של הדיון, הדעת נותנת כי ההתכנסות בפתח ביתו של מוסא נעשתה כהפגנת כוח מאיימת, כדי לקבל את הכסף שדרשו האחים. אייל נשאל בפירוש למה הגיע לביתו של מוסא, והשיב: "עקב שמוסא בן אדם בעל יכולת, עקב שהם הכניסו אותי לצרה לא שלי, עקב שאני נגמר לי הכסף ואין לי איפה להיות" (עמ' 776 לפרוטוקול). כפי שניתן להיווכח, השיחות המוקלטות מלמדות לא רק על הלך הרוח אלא כוללות גם איומים מפורשים ("אני אבוא לכולם לתוך הבתים"; "אני אזיין את אמא שלכם לתוך הבתים אחי, גם שלך"; "אייל בן משה אמר שהוא בדרך למוסא הביתה"; "אתם לא תישנו בבתי מלון אתם תישנו מחוץ לבית"). על רקע זה, קשה לקבל את הטענה כי חבורה כה נכבדה הגיעה לביתו של מוסא כדי ליישר את ההדורים בדרכי שלום.

זאת ועוד. יש משמעות לנסיבות הזמן והמקום, ולא ניתן להתעלם מכך שהחבורה שהתה מחוץ לביתו של מוסא שעות ארוכות. חלקם נשארו במקום עד השעה 2:30 בלילה. בהקשרים אחרים, עמידה בחוסר מעש עשויה להוביל לזיכוי, אך במקרה הנוכחי יש לה משקל מפליל, משום שקשה ליישב את התנהלותם של המערערים עם תרחיש שונה מהתרחיש שהציגה התביעה. בהעדר הסבר הגיוני אחר, אין מנוס מן המסקנה כי שהותם הממושכת של המערערים בפתח ביתו של מוסא נועדה להפגין כוח, כדי לגרום למוסא לשלם את הסכומים שנדרשו ממנו על-ידי האחים. האיום הוא גלוי למדי, וגם אם מאן דהוא מתקשה לזהות אותו, הרי כבר הובהר בפסיקה כי עבירה של סחיטה באיומים איננה מתבטאת תמיד בצורה מפורשת: "אין לבדוק את קיומה או אי קיומה של עבירת סחיטה באיומים על פי מבחנים טכניים, כאילו מדובר בדרישת הכתב על פי סעיף 8 לחוק המקרקעין. לא ניתן לצפות כי הסוחר באיומים יכריז בפני המאויים על כוונתו לעבור עבירה זו. המבחן נותר בעיקרו אובייקטיבי וכללי המשפט הפלילי עומדים לצדו של הנאשם. עם זאת, ההקשר של המעשה עשוי ללמד על כך שהאמרה המרומזת מהווה באופן ברור סחיטה באיומים" (ע"פ 6368/09 זקן נ' מדינת ישראל, בפסקה 7 (12.7.2010) (להלן: עניין זקן)).

20. מצד המערערים נשמעה טענה כי בחצר ביתו של מוסא היה "משרד" ששימש מקום מפגש לאנשים רבים, בכל שעות היממה, ולכן ההתגודדות שלהם במקום לא היתה חריגה (דבריהם של אייל בעמ' 800, משה בעמ' 926 ושריקי בעמ' 890 לפרוטוקול). בית משפט קמא דחה את הטענה, באשר היא איננה מתיישבת עם העובדה שאשתו של מוסא נבהלה מנוכחותם של המערערים בחצר, וסמוך לשעה 1:30 התקשרה למוקד 100 של המשטרה (פסקה 87 להכרעת הדין). על כך ראיתי להוסיף, כי גם מוסא העיד שבאותו לילה הוא לא חזר לביתו "כי הבנתי שמהו לא טוב קרה" (עמ' 190 לפרוטוקול). בהמשך, מוסא הוציא את משפחתו מהבית כי "ברגע שבאו אלי אנשים באמצע הלילה אני לא יודע באיזה סיכון המשפחה שלי" (עמ' 213). ועוד אציין כי על פי דבריו של פרנקו למדובב: "האישה פחדה, היא יודעת מי הם, היא יודעת משוגעים, הזמינה משטרה" (ת/3, עמ' 44).

21. גם תוכן השיחה למשטרה שופך אור על ההתרחשות. לדברי אשתו של מוסא:

"יש אנשים שיושבים לי בחצר דופקים לי בדלת [...] גברים, תעשי לי טובה תשלחי נידת, אני רועדת [...] אני מפחדת להתקרב לדלת [...] הם לא אומרים כלום, הם רק צועקים, הם יושבים לי ממש בתוך החצר [...]"

"אני מפחדת אני לא רוצה שהם ישמעו אותי שיחשבו... אני לא יודעת מה לחשוב... מי אלה בכלל... [...] אני מפחדת שיפרצו לי לבית אני פה עם ילדים קטנים [...]" (ת/15).

22. לכך יש להוסיף את יחסם של בני החבורה לשוטר שהגיע למקום בשעה 1:43. כולי התריס בפניו: "מה אכפת לך איפה אני גר? אני במדינת ישראל זכותי להיות בכל מקום"; ופרנקו השיב לשוטר: "מה אתה רוצה תעשה חיפוש ולך מפה". בהסכמתם של המערערים ששהו באותו זמן מחוץ לחצר (יקותיאלי, כולי וא"מ), השוטר ערך חיפוש על גופם וברכביהם. אצל פרנקו נתפסו מספר מכשירים סלולריים שנחשדו כגנובים והוא נעצר (ת/84). במקביל לשהותו של השוטר במקום, המשיכה להתנהל שיחה בין מוקדנית המשטרה לבין אשתו של מוסא, וגם שיחה זו מאפשרת לנו להתרשם מנסיבות האירוע. כך מדווחת אשתו של מוסא למוקדנית "בזמן אמת", בסמוך לשעה 2:00:

"הם בתוך החצר, יש חלק בתוך החצר... חלק מדברים איתו חלק בתוך החצר עדיין... סגרו את השער, הם אומרים לו שהם גרים פה, אני שמעתי אותם אומרים לשוטר 'אנחנו גרים פה', איזה גרים פה?... תעיפו לי אותו מהבית [...] תגידי לו

[לשטר - י"ע] שיש אנשים עדיין בתוך החצר, חלק הוא לקח... חלק בתוך החצר אני רואה אותם מהעינית הם יושבים בשקט, הם יושבים בשקט והם סגרו את השער שהשטרים ילכו [...] הוא ראה רק את אלה שיושבים בחוץ והוא קרא להם, ואלה שישבו בפנים סגרו מהר את השער ונהיו בשקט".

גם אם נקבל את הטענה כי אורח החיים של המערערים גרם להם לנסות להימנע ממפגש עם נציג שלטון החוק, עדיין התנהלותם באירוע מעוררת חשד ומוסיפה נדבך נוסף לחומר הראיות המפליל. ההתנהלות המתוארת איננה עולה בקנה אחד עם התיזה שלפיה המערערים המתנינו לבואו של מוסא כדי ללבן ויכוח עסקי בדרך לגיטימית. חלק מהמערערים טענו כי שיתוף הפעולה שלהם עם השטר מעיד על נוכחות תמימה; אחרים טענו כי דווקא העובדה שהם התייחסו אליו בעזות מצח מוכיחה את חפותם. בין כה וכה אין בטענות אלה כדי לטשטש את האופי המחשיד של ההתנהלות הכללית אל מול השטר. יצוין, כי האחים הכחישו כי הסתתרו מפני השטר, אך גרסתם מיתממת ואינה משכנעת (ראו עמ' 810 לפרוטוקול). עובדה היא שהשטר לא ראה את משה ואייל; גם התיאור של אשתו של מוסא מלמד על הסתתרות; וכדי לשוחח עם כולי, שעמד בחוץ, משה התקשר אליו במקום לגשת ולשוחח איתו פנים אל פנים.

23. התנהגותם החשודה של המערערים לא מסתיימת כאן. לאחר המפגש עם השטר, הם עזבו את המקום ונפגשו שוב בנקודה סמוכה. במסגרת הערעורים עלתה טענה כי הם צייתו להוראת השטר ולכן עזבו את המקום, אך טענה זו איננה מתיישבת עם שיחות נוספות שהוקלטו. בשעה 2:23, משה, שהסתתר כאמור בתוך החצר, התקשר לכולי ששהה ברחוב והורה לו: "אם אתה יכול ללכת תלך הבית [...] מי שיכול, כאילו מי שסיימו אותו וחיפשו אותו שילך הביתה, הבנת? אם אפשר [...] תעופו כבר יאללה אחר כך נדבר נו, תעופו מפה, תלכו מפה כבר" (שיחה 513). מיד לאחר מכן, בשעה 2:24, התקשר גם יקותיאל לכולי והורה: "תעף אותם מהפינה הזאת עכשיו, עכשיו" (שיחה 515). נראה אפוא כי המערערים צייתו לאחים, ולא דווקא לשטר.

24. התיזה המרשיעה זוכה לחיזוק מתוך דבריו של פרנקו. פרנקו פרש בפני המדובב גרסה שמאששת במידה רבה את האישום הראשון ומשתלבת בראיות המפורטות לעיל (ת/3). בית משפט קמא התרשם כי ניתן להעניק משקל לגרסה זו, למרות שככלל "פרנקו אינו בבחינת עד, שניתן לקדש את דבריו ללא בחינה ובדיקה זהירה ודווקנית" (פסקה 205 להכרעת הדין). הסיבה לכך היא שפרנקו נכח באירוע ונמנה על החבורה שחיכתה למוסא מחוץ לבית. וכפי שציין בית משפט קמא, פרנקו "ידע להבחין, והיטב, בין נתונים שהינו בטוח בהם לבין דברים שהוא מבין, מעריך או שמע מאחרים" (פסקה 139 להכרעת הדין). לא מצאתי עילה להתערב בהערכת המהימנות של בית משפט קמא. עם זאת, מקובלת עליי טענתם של המערערים, כי פרנקו נחשף להקלטות של האזנות הסתר לפני שיחתו עם המדובב, ולכן יש לנקוט משנה זהירות כאשר מבקשים להסתמך על דבריו בנוגע לתוכן השיחות.

הצגת גרסתו של פרנקו בפני המדובב עלולה להטריח את הקורא, משום שכרוכה בכך חזרה על עובדות שכבר תוארו לעיל. למרות זאת, כדי להמחיש את ההתאמה, נביא כאן את עיקרי הדברים (ת/3). לדברי פרנקו, האחים דרשו ממוסא כסף ואמרו לו "רוצים ממך עכשיו 2 מיליון. אם לא אנחנו נזין אותך". המערערים נענו לקריאתם של האחים והגיעו לביתו של מוסא בחבורה גדולה. ובמילותיו של פרנקו: "היינו בבית מלון, דיבר איתו [עם מוסא - י"ע] אמר לו אני בדרך אלייך זה, אמר יאללה עכשיו כולם נוסעים אליו. התקשרו לכולם, כולם נוסעים אליו הבית, יושבים אצלו בבית עד שהוא יבוא עם האישה [...] באו, מפה לשם וזה נוסעים מגיעים לשם מחכים לו איזה שעתיים. אני הייתי רק עמדת שם [...] (עמ' 43). המדובב שאל את פרנקו אם האחים השתתפו בסחיטה, והתשובה היתה: "כן בטח מה, הם דיברו איתו בטלפון [...] הם ממש נכנסו לחצר, אנחנו עמדנו בשטח בחוץ" (עמ' 61). לדברי פרנקו, האחים אמרו למוסא: "רוצים

גם אותך אז אתה תעזור במלחמה, תביא כסף. הוא אמר להם אני לא קשור. אמרו אם נמצא [...] כסף אנחנו נזין אותך. עכשיו אנחנו רוצים 2 מיליון, אתה מפקיר אתה מניאק תביא 2 מיליון, הוא לא הסכים [...] הבן חיים הזה [מוסא - י"ע] לא היה קשור, אתה מבין סתם הם רצו ממנו כסף, על כלום [...] זה שיש לו כסף רצו לאכול אותו" (עמ' 71).

יתר על כן, מדבריו של פרנקו ניתן ללמוד גם על הפוטנציאל האלים של האירוע. מצד אחד, פרנקו אמר: "היינו אולי 40 איש אצלו בבית, מחכים לו. לא רוצים לעשות לו כלום, רוצים יענו להביא לו את הכסף. זה חבר שלהם אחי. סתם נהיה סכסוך. אמרו לי חבר שלהם, זה שכאילו הזמינו משטרה, נהיה סכסוך" (עמ' 35; יצוין כי בהמשך פרנקו מספר על 30 איש שהיו במקום, אך גם נתון זה לא הוכח במשפט). מצד שני, פרנקו סיפר שלמרות שרביבו היה מיועד לשמש כמגשר: "הם התהפכו גם עליו, אני פחדתי אחושרמוטה שיעשו לו משהו ואני לא יכול לעשות כלום אחי, זה כמו אבא שלי. מלכלכים עליו, יענו, יא קוקסינל אנחנו נזין אותך, תביא 100 אלף וזה [...] (עמ' 43).

25. כאן המקום לציין כי יחד עם המערערים, הגיעו לפתח ביתו של מוסא גם רביבו וערן ז'אן. לגבי הראשון נטען כי הוא היה אמור לתפקד כ"מגשר", והשני הוא קרוב משפחה של ג'אני. המערערים טענו, כי נוכחותם של השניים מלמדת על כך שהאירוע לא נשא אופי פלילי אלא נועד ליישב את המחלוקת הכספית בדרכי שלום. רביבו וז'אן הוזמנו להעיד אך לא התייצבו (ראו פסקה 154 להכרעת הדין), והמעורבות שלהם באירועי אותו לילה לא התבררה עד תום. גם בעדותם של משה ואייל, לא נטען כי ז'אן הובא כדי לסייע בפתרון הבעיה בדרכי שלום, אלא כדי "להזדכות" עליו, כלומר להחזיר את האחריות עליו למוסא וג'אני (עמ' 799 ועמ' 952 לפרוטוקול). לדברי אייל, רביבו וז'אן עזבו את המקום בשלב מוקדם יחסית, והמערערים נשארו לחכות למוסא (עמ' 818). זאת ועוד, כבר הבאנו את דבריו של פרנקו, לפיהם המערערים גידפו את רביבו ואיימו עליו עד כדי חשש לשלומם. בנסיבות אלה, העמימות שנותרה לגבי סיבת ההתייצבות של ז'אן ורביבו איננה יכולה לסייע למערערים, ויש לדחות גם את הטענה כי נוכחותם הקשתה על מי מהמערערים להבין שההתייצבות בפתח ביתו של מוסא מהווה איום. מכל מקום, גם אם נניח כי השניים נקראו למקום כדי לסייע באופן כלשהו לתקשורת בין הצדדים לסכסוך, עדיין אין בכך כדי לחתור תחת המסקנה כי המערערים היו מעוניינים ליצור נוכחות מאיימת שתסייע להם לקבל את מבוקשם. את עובדות המקרה ראוי לבחון גם לאור דפוסי התנהגות מוכרים של סחיטה באיומים, וכפי כבר נאמר בפסיקה:

"סחיטה באיומים, לפי טיבה, לא נועדה 'לשבור את הכלים'. אין מדובר במעשה חד-פעמי בדומה לרצח, שוד או תקיפה, שלאחר ביצועם, מתנתק העושה מן הקורבן. בסחיטה באיומים אין כוונת העושה להתנתק מן הקורבן, אלא ליצור מאזן אימה על מנת לשמור על קשר ולהפיק ממנו תועלת. לפיכך נמצא לא אחת בעבירות של סחיטה באיומים שניות התנהגותיות. מעשים שניתן לפרשם לכאן או לכאן. מעטה חיצוני מסוים, עם רובד פנימי ממוקד. מכאן החשיבות הרבה של בחינת ההקשר" (ע"פ 5145/12 אבו זאיד נ' מדינת ישראל, בפסקה 25 (28.1.2013) (להלן: עניין אבו זאיד)).

בדברים אלו ניתן למצוא גם מענה לטענה כי המשך שיתוף הפעולה של האחים עם מוסא וג'אני מלמד שלא היתה סחיטה באיומים.

26. התפתחויות מאוחרות לאירוע בביתו של מוסא ממחישות את רצינות כוונתם של האחים ואת המעבר מדיבורים למעשים. לאחר האירוע, בשעה 2:44, אייל התקשר לרביבו וביקש ממנו למסור למוסא "תודה רבה על המשטרה" ו"דרישת שלום חמה" (שיחה 470). כך גם אירועים מאוחרים שלא מצאו את מקומם בכתב האישום. בימים שלאחר

האירוע, אייל "המחה לטובת עצמו" חובות שאנשים היו חייבים למוסא, ובמילותיו-שלו: "עכשיו אני עושה סיבוב בעיר, כל מה שחייבים למוסא אני לוקח" (ראו פסקאות 176-180 להכרעת הדין). יומיים לאחר אירוע הסחיטה, האחים הורו לאחד הנושים - חנן - להתייצב בביתו של מוסא, מפני שגם אם מוסא לא נמצא בבית "זה יעשה את העבודה" (שיחה 205). חנן הגיע לבית בשעת ערב מאוחרת, כשהוא מלווה באנשים חבושים בקסדות, וכצפוי, האירוע הבהיל עוד יותר את אשתו של מוסא (שיחה 199). בהקשר זה ראוי לציון שיחה של אייל עם חנן. חנן מספר על כך שבני משפחתו של מוסא נלחצו מאד מהאירוע, ואייל משיב: "טעות טעות למה בפלאפון? אתה עוד דקה רואה אותי אחי" (שיחה 210). מאוחר יותר, אשתו של מוסא עוזבת את הבית עם ילדיהם, ולא מדובר בבהלת שווא. פיצוץ של רימון הלה היה רק הקדמה למטען חבלה שהתפוצץ צמוד לקיר ביתו של מוסא. הנחת המטען יוחסה למשה במסגרת האישום השני. כזכור, הוא זוכה מחמת הספק ואיננו דנים בכך.

המערערים טענו בפנינו כי האירועים המאוחרים לאישום הראשון אינם יכולים להיות רלוונטיים. הטענה היא כי רק לאחר שהוזמנה משטרה באירוע המתואר באישום הראשון, פרץ סכסוך בין האחים לבין מוסא וג'אני. נראה כי הסכסוך אכן החרף בעקבות זאת, אך איננו מקבל את הטענה כי עד אז שררו בין הצדדים חילוקי דעות עסקיים גרידא. רצף הראיות והשיחות המפורטות לעיל מוכיח בבירור כי היחסים עלו על שרטון והתדרדרו במהירות כבר לפני שהוזמנה משטרה.

27. בהקשר זה אדרש גם לטענה כי את התנהגותם של המערערים יש לבחון בשים לב לאופיין של הנפשות הפועלות ולנסיבות הפליליות שאופפות את מערכת היחסים בין המערערים. כך, לדוגמה, נטען בערעורו של משה: "הדרישה הייתה בלשון בוטה וגסה [...] אולם בשום שלב לא התכוונו המערער ואחיו לסחוט את מוסא". במישור העובדתי - טענה זו נדחת על יסוד מכלול הראיות שמלמדות על סחיטה באיומים. להסרת ספק יובהר כי מוסא ידע על האיום (פסקה 194 להכרעת הדין), ולכן לא מדובר רק בעבירה של ניסיון. במישור הנורמטיבי - איננו יכול לקבל את הטענה כי כאשר בעבריינים עסקינים, יש להעניק להם לגיטימציה לנהל את עסקיהם על פי הנורמות המקובלות בסביבתם ולא לפרש את התנהגותם כסחיטה באיומים. חוק העונשין נועד להציב גבולות בפני התנהגויות שהחברה אינה מוכנה לסבול. בהתאם לכך, נפסק כי: "לא רגישותו או אטימותו של מי שהדברים היו מכוונים כלפיו הן שקובעות, אם ישבדברים משום איום אם לאו, אלא הערכתו של האדם הסביר, כפי שהיא באה לידי ביטוי על רקע מכלול נסיבותיו של המקרה" (ע"פ 103/88 ליכטמן' מדינת ישראל, פ"ד מג(3) 373, 380-379 (1989); ראו גם ע"פ 4210/09 לירן נ' מדינת ישראל, בפסקה 7 והאסמכתאות שם (25.11.2009)). התייצבות מאיימת של חבורה בפתח ביתו של אדם, בשעות הקטנות של הלילה, על רקע דרישה כספית ושיחות טלפון מאיימות - עשויה לגבש את יסודות העבירה הפלילית של סחיטה באיומים. העובדה שמדובר באנשים שהחוק אינו תמיד נר לרגליהם, לא יכולה להיזקק לזכותם וניתן אף לטעון כי יש בכך כדי להעצים את האיום הגלום בנוכחותם.

מעורבותם של המערערים באירוע וטענות נוספות

28. עד כה מצאנו תשתית ראייתית יציבה שיש בה כדי לבסס את יסודות העבירה, וכעת נעבור לדון בטענות נוספות שהעלו המערערים.

משה ואייל טענו כי בהשוואה למוסא וג'אני הם נחשבים דגי רקק, ויחסי הכוחות הברורים מלמדים שלא היתה להם כל אפשרות לאיים על מוסא או לסחוט אותו. אכן הובאו ראיות לכך שמשה ואייל סיפקו שירותים שונים למוסא וג'אני. ואולם, ספק רב אם נהגה ביניהם היררכיה, משום שקיימות גם ראיות שמלמדות על מערכת יחסים של שותפות

(שיחות 78 ו-109; עמ' 796 לפרוטוקול). אשר לביטויים של התייחסות מזלזלת מצד מוסא וג'אני, יש לציין כי גם התבטאויותיהם של האחים כלפי השניים לא התאפיינו בגינוי כבוד, בלשון המעטה. מכל מקום, גם אם נניח שהאחים היו כפופים לג'אני ומוסא, עדיין ייתכן שהם החליטו לשנות את אופי מערכת היחסים, וכפי שאייל נשמע אומר: "אני עומד להתהפך עליהם" (שיחה 433). האחים העלו טענה דומה נוספת, ולפיה הם החזיקו בכספת שבה 2 מיליון ₪ ששייכים למוסא וג'אני, ולכן אין היגיון שהם יצטרכו לסחוט באיומים סכומים קטנים בהרבה. גם טענה זו אינה יכולה להועיל להם. מן השיחות מתברר שהאחים היו זקוקים לכסף באופן דחוף, ולמרות זאת לא עשו שימוש בכסף שהיה בכספת (בהנחה שהיתה קיימת). ניתן אפוא להניח כי האופציה של שימוש בכספת לא היתה כה פשוטה מבחינת האחים, והם העדיפו על פניה את דרך האיומים.

29. טענה פרטנית אשר עלתה בערעורו של משה, היא כי אין לייחס לו עבירה של סחיטה באיומים משום שלא הוא שוחח בטלפון עם מוסא. אין ממש בטענה, ולמעשה המעורבות של משה ניכרת ואף דומיננטית. ראשית, גם אם משה לא איים באופן מילולי, עצם הנוכחות שלו באירוע מקימה פוטנציאל להרשעה. שנית, משה נמצא באותה סירה יחד עם אחיו, וניתן לראות זאת גם מתוך עדותו בבית המשפט, באומרו: "אנחנו ב-27 לחודש מתחיל להיגמר לנו הכסף [...] הפכנו את העולם כדי לפרוט את השיק הזה בצייג'ים שחיים קשור אליהם [...] לא הסתדר, נהיה מצב של לחץ, אין כסף, הפסיקו לענות לטלפונים [...] לא היה לנו כסף לאכול בחדר אוכל, כדי להסתדר, אנחנו נמצאים בבלגן בגלל חיים, יכול להיות שאני אשם שנכנסתי לבלגן, אבל זה המצב הנתון, הלחץ הוא מעל הראש" (עמ' 923-924 לפרוטוקול). המצוקה היא אחת, והניסיון לפתור אותה באמצעות איום פרי החלטתם ומעשיהם של שני האחים גם יחד (השוו לעניין זקן, בפסקה 9). שלישית, לדברי פרנקו, שני האחים דיברו עם מוסא ביחד (ת/3 עמ' 42). בהתאם לכך, בתמלילי שיחות הטלפון של אייל ניתן לשמוע ברקע את משה, שככל הנראה גם "הכניס מילים" לפיו של אייל (שיחה 447 ושיחה 449). רביעית, לאחר שיחותיו של אייל עם מוסא ורביבו, ולפני ההגעה לביתו של מוסא, ג'אני התקשר למשה, שסירב לדבר איתו. תוכן השיחה הקצרה כבר הובא לעיל (שיחה 452), ולצורך הנוחות יובא גם כאן. לדברי משה: "אתם לא עונים לי ארבעה ימים לטלפון, לא רוצה לדבר עם אף אחד אחי, הכל טוב. כל אחד יעשה מה הוא יודע, יאללה אל תחייג אלי יותר. ביי".

30. יתר המערערים ביקשו לערער על קביעתו של בית המשפט כי הם נכחו "בזירת האירוע כ'חיילים' נאמנים של האחים" וכי נוכחות זו "מתגבשת לכדי עבירה פלילית" (פסקה 195 להכרעת הדין). בערעור מטעמו של יקותיאל, נטען כי הוא הגיע לאירוע רק במסגרת תפקידו כנהג של אייל. נטען כי יקותיאל היה רגיל להגיע לביתו של מוסא במסגרת עסקיו עם האחים, ולא הוכחה ידיעה של יקותיאל על נסיבות האירוע או כוונה מצידו להטיל אימה על מוסא. יקותיאל הוסיף, כי אין לצפות ממנו לשאול את אייל לפשר השהות במקום, וכי גם אם הבין שהאחים כועסים על מוסא, ניתן להסביר זאת כמחלוקת לגיטימית על רקע הקשרים העסקיים ביניהם. טענה זאת או דומה, חזרה ונשמעה גם מצידם של מערערים נוספים. כולי טען כי הגיע לביתו של מוסא לצורך עניין אחר ובמקרה פגש שם את יתר המערערים (עמ' 996 לפרוטוקול); וגם לדבריו של שריקי: "לא סחטתי אף אחד [...] לא היה לי מושג בכלל מכל הסיפור [...]". (עמ' 873). גם א"מ העיד: "ברגיל באתי לשם" (עמ' 1038).

31. כפי שפירטנו בהרחבה, המערערים התייבבו כחבורה אחת, בהנהגת האחים, בפתח ביתו של מוסא, על רקע הסכסוך ושיחות הטלפון שכללו איומים מרומזים ואף מפורשים. בנסיבות אלה, הנוכחות הממושכת בשעת לילה מאוחרת בפתח ביתו של מוסא היתה התנהגות שמהווה איום על מוסא כדי להניע אותו לשלם את הסכום שנדרש ממנו. במקרים קודמים כבר הובהר כי -

"התנהגות מכל סוג יכולה לעלות לכלל איום. כך גם נוכחותם של אנשים מסויימים בנסיבות מסויימות, יכולה להוות את רכיב האיום, כאשר המסקנה לעניין זה תתקבל לאחר בחינת מכלול הנסיבות הרלבנטיות ולאחר בחינת הקשרם של דברים" (עניין אבו זאיד, בפסקה 20).

"ההגיון הפשוט, כמו גם נסיון החיים, די בהם כדי להבהיר שלעיתים, נוכחות די בה כדי להוות איום שחמור וקשה ממנו לא ניתן להעלות על הדעת" (ע"פ 5160/06 טל נ' מדינת ישראל, פסקה ח (17.6.2007)).

היסוד העובדתי של עבירת הסחיטה באיומים הוכח אפוא במידה הנדרשת להרשעה. להשקפתי, גם היסוד הנפשי הוכח כדבעי. המערערים הקפידו לא לשאול בשיחות הטלפון מה פשר הדרישה להתייצבות בביתו של מוסא, ככל הנראה מחשש להאזנה, ולכן אין בידינו ראיה ישירה שמלמדת על ההבנה שלהם את הסיטואציה של סחיטה באיומים. ואולם, חוסר ראייתי זה ניתן להשלמה, שהרי:

"כאשר באים לבחון, בתום גיבוש הראיות, האם הוכח היסוד הנפשי, ייתן השופט את דעתו למכלול הראיות ויסיק את המסקנות המתבקשות על-פי הגיון הדברים, הפרשנות הנאותה של ההתרחשויות, מידת האמון שניתן לייחס לעד זה או אחר או לראיה פלונית, והכול על-פי מיטב שפיטתו של השופט המנוסה, הרואה את העדים, הסוקר את הראיות, המתרשם מהפרשה כפי שהיא נחשפת נגד עיניו והמשתמש בהגיונו הבריא ובניסיונו השיפוטי כדי לבור את המוץ מן הבר ולהגיע לחקר האמת" (ע"פ 355/88 לוינ' מדינת ישראל, פ"ד מג(3) 221, 234-235 (1989)).

32. בית משפט קמא התרשם כי המערערים היו מודעים היטב לתפקידם באירוע, וקביעה זו מבוססת ומעוגנת בחומר הראיות. המודעות של המערערים נלמדת ממספר מקורות שונים, ובראש ובראשונה מן הנוכחות הממושכת שלהם במקום, לאחר שנקראו אליו על-ידי האחים. קשה להעלות על הדעת תרחיש שבמסגרתו מי מהמערערים החליט לשהות מחוץ לביתו של מוסא, עד השעות הקטנות של הלילה, מבלי לדעת מה פשר הנוכחות במקום. בנסיבות המתוארות לעיל, קל להיווכח כי הנוכחות נועדה לאיים על מוסא כדי להוציא ממנו כספים (השוו: ע"פ 9093/08 נאצר נ' מדינת ישראל, בפסקה 84 (7.12.2011)). גם אם נניח שהמערערים לא ידעו זאת מראש, קשה להלום כי לאחר התייצבותם הם המתינו במשך שעות בלי להבין מה תפקידם בכוח ומה הרקע לנוכחות זו. בנוסף, מתוך דבריו של פרנקו למדובב, ניתן לראות כי הוא ידע היטב על פרטי הסכסוך עם מוסא ומדוע החליטו האחים להזעיק את בני החבורה באישון ליל. "פרנקו לא השתייך למעגל הקרוב ביותר לאחים" (פסקה 206 להכרעת הדין), ומכאן שהוא לא היה יחיד סגולה וגם שאר הנוכחים ידעו במה מדובר. מסקנה זו זוכה למשנה תוקף, בהינתן שאף אחד מהמערערים לא הצליח לספק הסבר חלופי מספק לנוכחותו בזירה. אשר על כן, נסיבות האירוע ומעשיהם של המערערים מוכיחים כי הם ידעו והתכוונו לכך שנוכחותם מחוץ לביתו של מוסא תהיה לצורך סחיטה באיומים.

33. בשלב זה נעבור לדון בטענות פרטניות שהעלו המערערים בעניין מעורבותם באירוע. טענתו של יקותיאלי כי לא הוכחה מודעותו לנסיבות האירוע - כבר נדחתה. בנוסף לנימוקים שהובאו, ראוי לציין את סירובו של יקותיאלי להעיד בפני בית המשפט. יקותיאלי השיב לשאלות בודדות ובעיקר חזר ואמר שאינו זוכר. זו היתה תשובתו גם כאשר נשאל אם יומיים לאחר האירוע מושא האישום הראשון, הוא הגיע בשליחותם של האחים לביתו של מוסא, כשהוא חבוש בקסדה (עמ' 993 לפרוטוקול). גם לאחר שהוסברו לו המשמעויות, השיב יקותיאלי לבית המשפט: "אני רוצה לרדת מהדוכן. אני

מקבל את הכל על עצמי" (עמ' 995 לפרוטוקול). בנסיבות אלה ברי כי גרסתו אינה יכולה לעמוד.

34. בערעור מטעמו של שריקי נטען כי נוכחותו המקרית בזירת האירוע אינה יכולה לבסס את הרשעתו. תמצית גרסתו של שריקי היא: "באתי לשם אולי עשר דקות, ראיתי שאין לי מה לעשות ונסעתי" (עמ' 872-873 לפרוטוקול). עם זאת, הוא מודה שבהמשך הלילה חזר לביתו של מוסא כדי לפגוש את המערערים (עמ' 890). על פי מחקרי תקשורת, שריקי עזב את ביתו של מוסא לאחר חצות, וחזר למקום בסמוך לשעה 2:30, למשך דקות ספורות. השאלה שנותרה פתוחה היא מתי שריקי הגיע למקום. לכך אין תשובה חד-משמעית במחקרי התקשורת, וגם שריקי לא היטיב להשיב על כך (עמ' 883). אילו היינו מניחים כי שריקי שהה במקום רק מספר דקות, היינו נדרשים לדון במשמעות המשפטית שניתן לייחס לכך. ואולם, אין בידי לאמץ את גרסתו העובדתית, ממספר טעמים: שריקי לא זכה לאמונו של בית המשפט, ואף אינו מערער על הערכת המהימנות השלילית; כזכור, האחים וחבריהם התייצבו בביתו של מוסא כבר בסמוך לשעה 23:00; הטענה כי שריקי שהה במקום במשך דקות ספורות לא נשמעה מפיו בחקירתו במשטרה; בבית המשפט העיד שריקי על "קשר חזק" שלו עם האחים (עמ' 871), ולא סיפק הסבר סביר לנוכחותו במקום. בנסיבות אלה, גם אינני מקבל את גרסתו של שריקי כי הוא לא היה מודע לנסיבות ולא שאל את יתר המערערים לפרש נוכחותם במקום (עמ' 886 לפרוטוקול).

35. בערעורו של כולי נטען, כי "הגעתו לא היתה מתוך מטרה משותפת עם אחרים אלא הגעה עצמאית מסיבות אחרות". לטענתו, בית המשפט שגה כאשר התייחס אליו כ"חייל" או כאחד מבני החבורה, בלי להתייחס לעניינו הפרטני. דא עקא, גם מתוך גרסתו של כולי עצמו, ולמרות ניסיונותיו להתחמק, ניתן להיווכח כי הוא מילא אחר הוראותיהם של האחים גם באופן כללי וגם באירוע הנדון. בעדותו, הכחיש כולי שהוא ציית להוראותיהם של האחים ואמר שדווקא ההיפך הוא הנכון ו"הם עושים כל מה שבא לי". אך בהמשך כולי אישר כי אסף בשביל האחים כספים, העביר בשמם מסרים, ואף התייצב באמצע הלילה ב"משרד הרישוי" על פי הוראה של אייל (עמ' 998-999, 1006-1007 לפרוטוקול; ראו גם לעיל בפסקה 5, וכך עולה גם מדבריו של משה בעמ' 956-957). בזמן האירוע, מפתחות הרכב של משה היו בידי כולי (שיחה 522). כולי אישר כי הוא עזב את ביתו של מוסא בחברתם של המערערים והמשיך איתם, ולא עלה בידו להסביר מדוע עזב את המקום על פי הוראתו של משה (עמ' 1006-1009 לפרוטוקול). כפי שכבר נאמר, השוטר שהגיע למקום שאל את כולי למעשיו, ולא זכה לתשובה עניינית. כיוון שכך, אין בידי לקבל את הטענה כי נפלה טעות בהגדרתו של כולי כאחד מבני החבורה שסרו למרותם של האחים. העובדה שאין בידיו הקלטה של שיחה שבה האחים מורים לכולי להתייצב בביתו של מוסא - אינה יכולה להועיל לו. עוד הודגש בערעור, כי כולי לא נכנס לחצר אלא נמנה על העומדים בחוץ, ולטענתו הדבר מלמד על "מידת הסיוע בנוכחותו זו וכן על מידת מעורבותו". בהינתן שגם הנוכחות מחוץ לחצר נועדה לאיים על מוסא, אין ממש בטענה זו.

36. גם בערעורו של א"מ נטען כי אין לייחס משמעות פלילית לנוכחותו באירוע. אלא שגם בעניינו, קיים קושי לאמץ את גרסתו העובדתית. א"מ נקרא להגיע לביתו של מוסא בשעה 22:52, בשיחה שנמשכה כ-18 שניות (שיחה 461). א"מ נענה לקריאתו של אייל, וללא שאלות מיותרות הודיע כי הוא יוצא מיד מפתח תקווה. לדברי א"מ, הוא הגיע לביתו של מוסא באופן שגרתי, כמו שעשה גם במקרים קודמים. לדבריו, "הם חיכו למוסא. אני מתעסק בעניינים שלי, מדבר בטלפון, חिकיתי עם החבר שלי אייל" (עמ' 1038 לפרוטוקול). א"מ נשאל מדוע הגיע למקום, והשיב: "אני לא הבנתי כלום, אייל ביקש ממני לבוא, הוא חבר שלי, אם אני מבקש ממנו לבוא לאיזה מקום גם הוא בא, הוא ביקש ממני לבוא ואני באתי, אנחנו חברים טובים כבר הרבה שנים" (עמ' 1039 לפרוטוקול). א"מ נשאל על כך פעם נוספת:

ש: למה אייל היה צריך להביא אותך למוסא רק בשביל לעמוד 4 שעות?

עמוד 19

ת: אייל חבר שלי, אני מנהל איתו שיחות, אנחנו יושבים לאכול כמעט כל יום ביחד, אם חבר לי יגיד לי 'אסי בוא לבית של חבר שלנו', אני אבוא, ואני עושה את זה כמעט כל יום [...]

ש: אתה אומר הוא קרא לי כחבר, לעמוד על השביל במשך 4 שעות, כשאני אומר לך שאייל בכלל לא היה איתך, הוא היה בתוך בחצר, ואתה היית בחוץ. כלומר אייל הביא אותך כדי לא לעמוד איתך, הוא בפנים ואתה בחוץ?

ת: אתה אומר כאילו שלא פגשתי אותו בארבע שעות האלה?

ש: אני מנסה להבין את ההיגיון, האם אייל הזמין אותך כחבר לעמוד 4 שעות בתוך הבית של מוסא, כשהוא בחצר ואתה בשביל?

ת: אתה יודע כמה פגישות כאלה אני עושה ביום ונפגש עם אנשים, לפעמים אפילו יותר שעות?

ניתן לראות כי תשובותיו של א"מ אינן מספקות בסיס הולם לטענה של נוכחות תמימה במקום. על כך יש להוסיף כי במהלך חקירותיו במשטרה א"מ שמר על זכות השתיקה. בהמשך הסביר א"מ כי השתיקה נבעה מחוסר אמון במשטרה, אך קשה למצוא בכך הסבר ראוי.

37. טענתו של צ"ט היא שונה, והוא המערער היחיד שמכחיש את נוכחותו בזירה. בית משפט קמא קבע כי צ"ט נכח במקום על סמך שלוש שיחות טלפון שנקלטו בהאזנות סתר (פסקה 187 להכרעת הדין). שתיים מהשיחות נערכו בין צ"ט לבין כולי ומשה בזמן שהמערערים עזבו את ביתו של מוסא ותיאמו מקום מפגש (שיחות 468 ו-523). שיחות אלה קושרות את צ"ט לאירוע, אך לטעמי לא די בהן כדי להקים בסיס מספק להרשעתו, משום שלא ניתן לשלול את האפשרות שהוא הצטרף למערערים רק לאחר שעזבו את המקום. השיחה השלישית שעליה נסמך בית משפט קמא, היא שיחה של צ"ט עם אייל יומיים לאחר האירוע (שיחה 201). במהלך השיחה, צ"ט סיפר לאייל על שיחתו עם אדם אחר, ובתוך כך צ"ט אומר שהוא אמר לבן-שיחו: "תקשיב, שלא יספר לך סיפורים, זה סתם מניאק, ואני הייתי שם". המדינה טענה כי מדובר באירוע מושא כתב האישום, אך בערעורו של צ"ט נטען כי "אין במילותיו של המערער 'ואני הייתי שם' כדי לקבוע כי זה היה בביתו של מוסא בן חיים ביום ה-28/8/15" (פסקה 19 לנימוקי הערעור).

לאחר שקראתי את תמליל השיחה במלואו, התרשמתי כי ניתן לומר בסבירות גבוהה שהאירוע המדובר הוא האירוע מושא האישום הראשון. הצדדים לשיחה מערפלים את הדיבור מתוך חשש להאזנה (בהמשך אייל אומר לצ"ט: "לא לטלפון"), ולמרות זאת נאמרים מספיק פרטים כדי לקשר בין הדברים. בשיחה מדובר על "הקרחת", כינוי של ג'אני, ש"בהתחלה ניסינו לדבר איתו לטובתו" אבל "זה היה בהתחלה". צ"ט מדבר על מצב שבו הוא היה ברחוב ו"באו אמרו תשנו ברחוב, יש לנו רק חמש מאות". בהמשך מוזכרים משה וחיים, ואייל מאיים שהוא "יתהפך" על אדם מסויים שמדבר נגדו. על רקע זה, דבריו של צ"ט "ואני הייתי שם" מקבלים משמעות מפלילה. ייתכן כי ניתן לפרש את דבריו של צ"ט - בדוחק רב - באופן שונה. ואולם, צ"ט בחר לשתוק במשטרה ולא להעיד בבית המשפט, ועמד בדעתו גם לאחר שהוסברו לו ההשלכות של בחירה זו (עמ' 1074 לפרוטוקול). המשמעות היא כי ניתן למצוא בשתיקתו של צ"ט חיזוק או סיוע לראיות התביעה (סעיף 162(א) לחוק סדר הדין הפלילי). הלכה היא, כי "כאשר עולה מראיות התביעה מסקנה מפלילה לכאורה, הימנעותו של נאשם מלהעיד ולעמוד למבחן החקירה הנגדית מותירה את מסקנת ההפללה ללא משקל שכנגד, ועשויה להוביל להרשעתו" (ע"פ 2132/04 קייס נ' מדינת ישראל, בפסקה 38 לפסק דינה של השופטת א' פרוקצ'יה וראו גם פסקאות 33-41 (28.5.2007)). ודוק: בניגוד לנטען בערעור, אין עסקין בראיות נסיבתיות אלא

באמירה מפלילה שנשמעה מפיו של צ"ט עצמו. נתתי דעתי גם לנסיבות האופפות את שתיקתו של צ"ט, ועדיין קשה להבין מדוע בחר לשתוק אלמלא נכח באירוע. בערעור נטען כי הבחירה שלא להעיד בבית המשפט באה מתוך סברה שאין בידי התביעה ראיות מספקות, אך כפי שכבר נפסק בעבר, הסבר זה אינו מספק (ע"פ 3731/12 סוילם נ' מדינת ישראל, בפסקה 78 (11.11.2014)).

אשר על כן, הוכח כי צ"ט נכח באירוע, והרשעתו בעבירה של סחיטה באיומים באישום הראשון תעמוד על כנה.

האישום הראשון - סיכום

38. הרקע לאירוע המתואר באישום הראשון, הוא סכסוך כספי שהתגלע בין האחים לבין מוסא וג'אני. האחים דרשו ממוסא כסף באופן מיידי ואיימו עליו בשיחות טלפון, שהדובר המרכזי בהן היה אייל. בהמשך ישיר לשיחות אלה, התייצבו המערערים בפתח ביתו של מוסא והמתינו לבואו במשך שעות ארוכות, עד השעות הקטנות של הלילה. רק לאחר שאשתו של מוסא התקשרה בבהלה למשטרה, עזבו המערערים את המקום. מכלול הנסיבות מלמד באופן חד משמעי כי נוכחותה של החבורה בפתח ביתו של מוסא נועדה לאיים עליו כדי לגרום לו לשלם לאחים את הסכום שדרשו ממנו. בהמשך לכך נדונו ונדחו טענות שונות שהעלו המערערים, ובין היתר הטענה כי האחים לא היו מסוגלים ולא היו צריכים לאיים על מוסא כדי לקבל כסף. גם טענתו של משה, כי הוא לא נטל חלק פעיל במעשה הסחיטה, נדחתה. הטענה כי המערערים לא הבינו שנוכחותם מחוץ לביתו של מוסא נועדה להוות איום, נדחתה אף היא. נקבע כי היסוד העובדתי והיסוד הנפשי של עבירת הסחיטה באיומים הוכחו במידה הנדרשת להרשעה בפלילים, והוא הדין לעבירה של קשירת קשר לעשות פשע. גם בחינה פרטנית של טענות המערערים לא הובילה לשינוי ממסקנה זו, וההרשעות יוותרו על כנן.

ש ו פ ט

השופט ג' קרא:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופטת י' וילנר:

אני מסכימה.

ש ו פ ט

השופט ג' קרא:

האישום השלישי

האישום השלישי מייחס לאחים קשיר קשר להשתלט על קו חלוקת פיתות למסעדות שבו החזיק צדוק כהן (להלן: צדוק). בזמנים הרלוונטיים לכתב האישום (אוגוסט 2015) חילק צדוק פיתות למסעדת שיפודי ציפורה (להלן: ציפורה) וכן למסעדת טורק לחמג'ון (להלן: לחמג'ון). את השתלטותם על קו החלוקה ביצעו האחים בכך שבמהלך אוגוסט 2015 הציעו לבעלי/מנהלי ציפורה ולחמג'ון לרכוש מהם פיתות ובמקביל איימו על צדוק כדי שיחדל למכור פיתות לאותן מסעדות. אפרט להלן את עובדות האישום.

במהלך אוגוסט 2015, כאשר הגיע צדוק לציפורה וללחמג'ון כדי לחלק פיתות, נאמר לו על ידי מנהלי המסעדות כי משה היה במקום ואמר להם כי את אספקת הפיתות מכאן ואילך יבצעו אנשיו של משה בלבד. צדוק (שחשש לפגיעה בפרנסתו), התקשר למשה ונפגש עימו בבית מלון בבת ים. במהלך הפגישה אמר משה לצדוק, כי בבעלותו מאפייה ובכוונתו לספק פיתות למסעדות. צדוק הציע לרכוש ממשה פיתות על מנת להמשיך לחלק לאותן מסעדות. השניים קבעו לעמוד בקשר. למחרת היום, לאחר מספר ניסיונות התקשרות שלא נענו שביצע צדוק למשה, התקשר אייל לצדוק וזימנו להגיע לפגישה בבית ברחוב באר שבע ביפו (הפגישה בבוריק) על מנת לקיים שיחה בנושא, שכן הדבר אינו מתאים לשיחה בטלפון. משהגיע צדוק לרחוב באר שבע הזמין אייל את צדוק להיכנס לבית בו נכחו אנשים רבים ושם בנוכחות אותם אנשים אייל על צדוק באומרו לו כי הוא "מפריע לו לפרנסה" והורה לו להפסיק לחלק לאלתר פיתות למסעדות. בצאתו מהבית פגש צדוק את משה, שהגיע לבית, והאחרון חיך לעברו.

בעקבות האמור ופחדו של צדוק מהאחים הפסיק צדוק לספק פיתות למסעדת ציפורה אך המשיך לספק פיתות למסעדת לחמג'ון, לאחר שמנהל מסעדת לחמג'ון סירב לבקשת משה לרכוש ממנו פיתות.

בגין האמור יוחסו לאחים שתי עבירות של סחיטה באיומים, אחת לפי סעיף 428 רישא (מסעדת לחמג'ון) וסיפא (מסעדת ציפורה). חרף ייחוס ביצוע עבירות הסחיטה במסגרת קשר בין האחים נפקדה מהוראות החיקוק באישום זה עבירת קשירת הקשר, כאשר ביצוע העבירות יוחסו להם כמבצעים בצוותא.

פסק דינו של בית משפט קמא

בית המשפט קמא הרשיע את האחים בביצוע שתי עבירות לפי סעיף 428 רישא. [מהעובדות שנקבעו על ידי בית המשפט קמא היה מקום להרשיעם בעבירה אחת לפי הסיפא בהתייחס למסעדת ציפורה ועבירה שניה לפי הרישא בהתייחס למסעדת לחמג'ון].

את הרשעתם ביסס בית המשפט על דברי אמרתו של צדוק בחקירתו במשטרה (ת/123) - חקירה מוקלטת ומתומללת - אותה אישר צדוק כאמת לאמיתה (עמ' 309, ש' 2) (פסקה 216 להכרעת הדין). בית משפט קבע, כי דברי אמרתו של צדוק אומצו על ידו והוטמעו בעדותו והינם חלק מעדותו במשפט (פסקה 219 להכ"ד). בית המשפט קיבל והעדיף את דברי האמרה ת/123 על פני עדותו של צדוק במשפט, וזאת לפי סעיף 10א לפקודת הראיות. לאמרתו של צדוק מצא בית המשפט את החיזוקים הבאים: דברי עדותו של שלמה רובינוב, מנהל מסעדת ציפורה, דברי עדותו של וואל אבו שחאדה בעל מסעדת לחמג'ון; עדות אליהו מזרחי, שנכנס בנעליו של צדוק וחילק פיתות למסעדת ציפורה

בשם ועבור צדוק; שתי שיחות טלפון בין משה לליאור "פיתות" (אליהו מזרחי), ובין משה וכולי (נאשם מספר 5), כמפורט בפסקה 221 להכ"ד. בית המשפט דחה את גרסת האחים כי מדובר ביוזמה ותחרות לגיטימית, כך דחה את טענתם כי מסעדת ציפורה לא הסכימה לקנות מהם פיתות בעקבות מעשה הסחיטה שביצעו.

טענות הצדדים

האחים טוענים, כי לא היתה במעשיהם כל כוונת סחיטה וכי פנייתם לבעלי המסעדות על מנת לספק להם פיתות היתה מהלך עסקי לגיטימי, משהציעו מחיר נמוך מזה שהציע צדוק. הם לא פנו מיוזמתם לצדוק על מנת לאיים עליו והיה זה צדוק שפנה אליהם מיוזמתו בבקשה לפגישה (תחילה עם משה ובהמשך עם אייל). צדוק היה זה שביקש לשתף עימם פעולה באספקת פיתות; הם מעולם לא איימו על או הפחידו את צדוק ולא עשו דבר כדי למנוע ממנו להיאבק על פרנסתו.

שני האחים טענו שהגנתם נפגעה מעצם העובדה שלא נכחו במהלך הדיון בו העיד צדוק ולא התאפשרה להם חקירתו הנגדית, וחקירת שאר העדים הרלוונטים לאישום זה, שהעידו באותה ישיבה. עוד נטען, כי בימ"ש התעלם מבקשתם להחזיר העדים לחקירה במועד אחר וכל האמור פגע פגיעה של ממש בזכותם להליך הוגן.

לא היה מקום לקבל את אמרתו של צדוק על פי "הלכת מרילי", כך גם לא היה מקום לקבל את אמרתו על פי סעיף 10א לפקודת הראיות מאחר וצדוק לא הוכרז כעד עויין. עוד טוענים האחים, שמאחר והם לא הואשמו במסגרת קשירת קשר לבצע את עבירת הסחיטה, היה מקום לבחון את חלקו של כל אחד מהם בביצוע ולא היה מקום להתייחס אליהם כיישות אחת ולייחס לאחד את מעשיו של האחר; ומכאן שלא היה מקום להרשעת אייל כשותף מלא למעשיו של משה וההיפך.

ביתר פירוט, אייל מיקד את חלקו באישום זה רק באותה שיחה שהתקיימה "בבוריק", שבה לטענתו לא היה כל אלמנט מאיים כלפי צדוק ותחושת האיום והפחד שסיפר עליה צדוק באמרתו ת/123 הוטמעה בו על ידי החוקר ולא משום אמירה או מעשה מטעמו של אייל. ואילו משה טען, כי לא היה מקום לייחס לו את עבירת הסחיטה רק על שום שחיך לעבר צדוק בצאתו של זה האחרון מפגישתו עם אייל בבוריק. לגישת משה, משאין חולק על כך שהוא לא השתתף בפגישה בבוריק ולא היה צד לשיחה שהתקיימה בין אייל לצדוק, ולא ידע על מה שהתרחש במהלכה, לא ניתן לזקוף את שיחת אייל (ככל שהיה בה איום) לחובתו רק משום שחיך לעבר צדוק. עוד טען משה, כי בהכ"ד נפלה טעות שהשפיעה על קביעת אשמתו משבית המשפט קבע בעמוד 122 להכ"ד כי נאשם 2 היה זה שזימן את צדוק לפגישה בבוריק ולא כך הם הדברים.

מנגד תמכה המדינה בהרשעת האחים באישום זה מנימוקי הכ"ד והפנתה לדברי אמרתו של צדוק ת/123 מהם עולה באופן מפורש מסכת האיומים והסחיטה שהופעלה כלפיו, לתחושותיו של צדוק בזמן אמת ולראיות החיזוק אותם מנה בימ"ש קמא לאמרתו של צדוק.

הכרעה ודיון

דין ערעורם של האחים ביחס לאישום זה להידחות. להלן נימוקיי:

1. טענתם המרכזית של המערערים כלפי הרשעתם באישום זה מתמקדת בפגיעה בהגנתם שנבעה מעצם היעדרותם משיבת בית המשפט במהלכה העיד צדוק, והעדר הזדמנות לחקור אותו ואת שאר העדים הקשורים לאישום זה. בנדון זה אין לי אלא להפנות לדברים שנכתבו בפרק שעסק בשאלה האם נפגעה זכותם של האחים להליך הוגן ולסיכום הדיון בנושא זה בפסקה 13 שלעיל.

2. אין ממש בטענת המערערים כי לא היה מקום לקבל את אמרתו של צדוק ת/123 על פי סעיף 10א לפקודת הראיות משום שצדוק לא הוכרז כעד עוין, להלן הוראת סעיף 10א:

10א. (א) אמרה בכתב שנתן עד מחוץ לבית המשפט תהיה קבילה כראיה בהליך פלילי אם נתקיימו אלה:

(1) מתן האמרה הוכח במשפט;

(2) נותן האמרה הוא עד במשפט וניתנה לצדדים הזדמנות לחקרו;

(3) העדות שונה, לדעת בית המשפט, מן האמרה בפרט מהותי, או העד מכחיש את תוכן האמרה או טוען כי אינו זוכר את תכנה.

עיון בלשון הוראות סעיף 10א איננו מציב כתנאי הכרזה על עד כעד עוין, על מנת לקבל את אמרתו על פי סעיף 10א.

בע"פ 9265/96 אברמוב נ' מדינת ישראל, פ"ד נג' (3) 488, 481 (1999) התייחס בית המשפט לטענה זו כדלקמן:

"ולא למיותר יהיה לחזור ולהזכיר, כי הכרזת עד כ'עד עוין', אינה מהווה תנאי מוקדם לקבילות אימרת חוץ שלו בהתאם להוראות סעיף 10א לפקודת הראיות [נוסח חדש], וניתן להגיש אימרת חוץ כזאת גם ללא הכרזתו של העד כ'עד עוין'".

כך גם לא מצאתי שנפלה שגגה מלפני בית המשפט קמא בקביעתו המסתמכת על "הלכת מרילי" לענין אימוץ אמרתו של צדוק. מכל מקום, בית המשפט לא פטר עצמו מלהפנות לראיות חיזוק לאמרתו של צדוק, וכפי שפירט בהכרעת הדין.

3. השגגה שנפלה מלפני בית המשפט קמא בעמ' 122 להכ"ד, שם כתב בית המשפט כי צדוק זומן לבוריק על ידי משה, כאשר צדוק העיד כי זומן על ידי אייל אינה אלא טעות קולמוס. עיון בהכ"ד בעמ' 124 ש' 4-6 מבסס את טענת טעות הקולמוס: "העד [הכוונה לצדוק - ג"ק] שמע מ'א.א.' כי שברו לו את הויטרינה ואז התקשר נאשם 2 ונקבעה פגישה בהמשך קרא לו הנאשם 1 [אייל - ג"ק] והזמינו לפגישה ברחוב באר שבע [הבוריק נמצא ברחוב באר שבע ביפו - ג"ק]".

4. אין בעובדה שצדוק פנה לאחים ולא הם פנו אליו כדי להעלות או להוריד ממידת אשמתם. אסביר, צדוק הבין, כך על פי ת/123, מבעלי המסעדות ציפורה ולחמג'ון כי האחים מבקשים להיכנס במקומו כספקי פיתות להן חילק לאורך שנים, דבר שעלול היה לפגוע בפרנסתו.

מפי בעלי המסעדות שמע צדוק על התנהלותם של האחים, כאשר פרטי רקע רבים עליהם סופקו לו דווקא על ידי מר רובינוב מנהל מסעדת ציפורה. צדוק הבין כי אין לו עסק עם "מתחרים רגילים" וביקש "להקטין נזקים". הוא פנה מיוזמתו למשה והציע לו לרכוש ממנו פיתות ובלבד שימשיך לחלק פיתות למסעדות. משה הבטיח להשיב תשובה להצעתו. צדוק תיאר באריכות את תחושותיו במפגש עם משה בבית המלון בבת ים, שזה האחרון מוקף שומרי ראש והבין עם מי יש לו עסק (עמ' 33-35 לת/123). משמשה לא החזיר לו תשובה התקשר אליו צדוק מספר פעמים, אך מי שחזר אליו וחיפש אותו למתן תשובה היה אייל. בשיחת טלפון שקיים צדוק עם אייל זימן אותו האחרון לרחוב באר שבע ביפו (הבוריק), שכן אייל ביקש לשוחח עימו שיחה "שלא לטלפון". צדוק הגיע לרחוב באר שבע ביפו ועל אף חששו ונוכחות אנשים רבים בסביבה ששייך אותם "כחיילים" של האחים לא העז לסרב להזמנתו של אייל להיכנס אל תוך המבנה בו שהה האחרון. שם בנוכחות אותם "חיילים" אייל על צדוק משאמר לו שלא יוריד יותר סחורה למסעדות צפורה ולחמג'ון ואם לא היה די באמירה המאיימת והמעמד המפחיד כאשר "חיילים" רבים סובבים אותו, הוסיף אייל ואמר לו בהחוותו בידו לעבר חבורת האנשים שנכחה במקום "... אני יש לי הרבה ילדים לגדל פה ... צריך כסף ... יעני הילדים שלו ... הוא אמר לי אתה רואה את כל אלה ... אני צריך להאכיל אותם". על תחושת הפחד והאימה שאחזה בצדוק בעקבות השיחה והמפגש האמור ניתן לקרוא בתמליל ת/123 שחלקים ממנו צוטטו בעמ' 124-126 להכרעת הדין. הבאתי את התיאור המפורט שלעיל על מנת להראות שאין כל נפקא מינא מי פנה למי שהרי ברור מהתנהלות הצדדים כי לצדוק היה אינטרס לפנות למשה על מנת לנסות להעביר את רוע הגזירה ולו במחיר של ויתור על חלק מהרווח.

5. די בתיאור התנהלותם של האחים כדי לדחות את טענתם שלא היה מקום לייחס לאחד את מעשיו של השני ולהרשיעם כמבצעים בצוותא. עיינו אפוא רואות כי תחילת הקשר של צדוק היתה עם משה, בהמשך ולא במקרה נכנס למסגרת המו"מ אייל, כאשר הנושא המשותף שיש לאחים ולצדוק לדבר עליו הוא נושא חלוקת הפיתות. מדובר במי שהינם אחים המתואמים האחד עם השני ולא אנשים הזרים זה לזה. צדוק מגיע לבוריק, על פי הזמנתו של אייל נפגש באייל שמאיים עליו, ומשצדוק יוצא מהמקום אחוז אימה ופחד, פוגש במשה, מי שנפגש עימו אך יום קודם לכן והציע לרכוש ממנו פיתות, שעדיין ממתינ לתשובתו להצעה זו, והנה כל שעושה משה הוא לחייך לעברו של צדוק בלא לומר דבר. לאור כל האמור תוהה אני כיצד ציפו האחים שלא יראו בהם שותפי סוד ומעשה. הסתכלות נקודתית על מעשי כל אחד מהם בנפרד כפי שמבקשים האחים לעשות חוטאת לאמת ולראיות שהובאו. לעניין התיאום והעבודה המשותפת ומערכת היחסים שהיתה קיימת בין האחים אני מפנה לפרק שכותרתו "מערכת היחסים בין המערערים" ובמיוחד למה שנכתב בפסקה 29 להכ"ד. מדובר בשני אחים הפועלים בצוותא, המתואמים אחד עם השני בפעילותם העבריינית, הפועלים למען מטרה משותפת כאשר מעשי האחד נשזרים במעשיו של השני.

6. כאמור, בית המשפט קמא מנה מספר ראיות חיזוק לאמרתו של צדוק ת/123. להלן אתייחס רק לשתי המרכזיות שביניהן, שדי בהן לבדן כדי למלא אחר דרישת החיזוק שבסעיף 10א לפקודת הראיות. עדותו של שלמה רובינוב ממסעדת ציפורה, במיוחד דבריו בעמוד 333 ש' 18 לפרוטוקול, כשנשאל למה צדוק הפסיק לספק לו פיתות ותשובתו שם "כי פנו אליו ואמרו לו תשמע אנחנו לא רוצים שתעבוד בציפורה". תשובה עליה חזר שוב בעמ' 334, ש' 23. בעדותו מאשר רובינוב את מה שצדוק סיפר לו בזמן אמת באשר לסיבה מדוע הפסיק לספק לו פיתות. כך בעמ' 334 ש' 28 ואילך "... שלחו אותו לפגישה בבת ים והיו שם חברה ... לא בבת ים ביפו ... היו שני מפגשים, היה מפגש בבית מלון, היה מפגש ביפו". באשר לידיעתו על הדברים בזמן אמת, אני מפנה לעמ' 335 ש' 19 ואילך לתשובתו של

צדוק "מאיפה אתה יודע על הפגישות האלה. ת. מצדוק. ש. מה הוא אמר לך ... ש. למה בן אדם מפסיק להוריד לך?
ת. ביקשו ממנו לא להוריד ...".

כך גם וואל אבו שחאדה בעלי מסעדת לחמג'ון בעדותו בבית המשפט, כאשר סיפר שוב על דפוס פעולתו של משה, משפנה אליו וביקש ממנו לספק פיתות למסעדה שבבעלותו ומשהשיב לו כי יש לו ספק בשם צדוק, ענה לו משה "הוא אמר לי צדוק תעזוב בשבילי" עמ' 342 ש' 12. כאשר בעקבות פנייתם של האחים לצדוק נודע לו מצדוק שהוא כבר הפסיק לספק סחורה לציפורה (עמ' 343 ש' 9-12). די בראיות החיזוק הנ"ל כדי לתמוך באמרתו של צדוק. כפי שצינתי, בית המשפט מנה ראיות חיזוק רבות ואיני מתכוון להתייחס אליהן כאן.

7. בתשובה לטענת האחים כי עבירת הסחיטה לא יוחסה להם במסגרת "קשירת קשר" ייאמר, כי טעות בידם. עבירת הסחיטה באישום זה יוחסה לאחים כמבצעים בצוותא וזאת במסגרת קשר שקשרו ביניהם להשתלט על קו החלוקה. סע' 2 לעובדות אישום 3 "במהלך אוגוסט 2011 קשרו נאשם 1 ומשה קשר להשתלטות על קווי חלוקת הפיתות של צדוק ...". ומכאן שהיה מקום להרשיעם גם בעבירת קשירת הקשר לסחוט את צדוק, אף שהוראת החיזוק שלפי סע' 499(א)(1) לחוק העונשין לא הופיעה בכתב האישום, שכן ההרשעה היא בגין המעשה שהוכח. על פי סעיף 184 לחוק סדר הדין הפלילי לבית המשפט נתונה הסמכות להרשיע נאשם בעבירה על פי עובדות שלא נטענו בכתב האישום, שאשמתו בה נתגלתה מן העובדות שהוכחות, אף אם עובדות אלה לא נטענו בכתב האישום ובלבד שניתנה לנאשם הזדמנות סבירה להתגונן. קל וחומר בענייננו כשהעובדות נטענו בכתב האישום.

כאן המקום להעיר, כי היה מקום גם שביהמ"ש קמא ירשיע את האחים בעבירת סחיטה באיומים לפי הסיפא של סע' 428 לחוק העונשין, בהתייחס למסעדת ציפורה ובעבירת סחיטה באיומים לפי הרישא בהתייחס למסעדת לחמג'ון. אציע לחברי כי נעשה שימוש בסמכותנו לפי סע' 216 לחוק סדר הדין הפלילי, שאינה מותנית בהגשת ערעור מטעם המדינה ונרשיעם בעבירה נוספת לפי ס' 428 סיפא ועבירה של קשירת קשר לביצוע פשע לפי סעיף 499(א)(1) וזאת בגדר "קריאת הילד בשמו". לעניין סמכותו הרחבה של ביהמ"ש לערעורים להרשיע בעבירה שונה שהוכחה, ראה ע"פ 385/87 תלאוי נ' מדינת ישראל פ"ד מב(1) 140, 150 (1999) וע"פ 54/79 בורוביץ נ' מדינת ישראל פ"ד לד(1) בעמ' 206 (1979) וע"פ 4503/99 אפרים נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(3), 622 (2001).

8. לאור כל שפורט לעיל ומשהעדיף בית המשפט קמא את אמרתו של צדוק ת/123 על פני דברי עדותו בבית המשפט ומצא לה ראיות חיזוק ודחה את דברי עדותם של האחים כבלתי אמינה, נמצא כי הרשעתם של האחים באישום זה מבוססת על אדנים מוצקים ואין להתערב בה.

אציע לדחות את ערעורם של האחים על הרשעתם, ולהותיר על כנה את הרשעתם בעבירה לפי סע' 428 רישא לחוק העונשין. בנוסף אציע לעשות שימוש בסמכותנו על פי סע' 216 לחסד"פ ולהרשיע את האחים בעבירה נוספת לפי סע' 428 סיפא ובעבירה של קשירת קשר לביצוע פשע לפי סע' 499(א)(1) לחוק העונשין, וזאת רק על מנת להעמיד דברים על דיוקם מבלי שינוי בתוצאה העונשית.

השופט י' עמית:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופטת י' וילנר:

אני מסכימה.

ש ו פ ט

השופטת י' וילנר:

האישום הרביעי

1. האישום הרביעי בכתב האישום מייחס לאחים, לשריקי וליקוטיאלי עבירות של תקיפה בנסיבות מחמירות ואיומים לפי סעיפים 382(א) ו-192 לחוק העונשין. בית המשפט המחוזי הרשיע את ארבעתם בעבירות המיוחסות להם באישום זה, וארבעתם מערערים על הכרעת הדין ועל גזר הדין בעניינם (להלן ביחד באישום זה: המערערים).

בכתב האישום נטען כי ביום 2.11.2015 בסמוך לשעה 23:00 שהו חליל נאסר (להלן: חליל), עלאא נמרי (להלן: עלאא), מואמן עבד רבו (להלן: מואמן) וענוטל-עליזה השושן (להלן: ענוטל), (להלן: הארבעה או המתלוננים), בדירתם של חליל ועלאא ביפו. בעת שהארבעה יצאו מהדירה הם פגשו את המערערים ושני נאשמים נוספים בכתב האישום (נאשמים 8 ו-9) וכן אנשים אחרים שזהותם אינה ידועה (להלן ביחד: החבורה), כאשר באותו שלב חלק מחברי החבורה נשענו על רכבו של חליל. חליל ועלאא פנו אליהם וביקשו מהם לרדת מרכבם. בתגובה השיב להם משה בין היתר "אתה לא יודע מי אני, אני משה בן משה", וכן "לך תשאל מי אני, גם יפו זה שלנו, אתם לא צריכים להיות פה". בהמשך לכך, צעק משה אל עבר חליל "לא ענייך, אתה לא מפה, אנחנו עושים מה שבא לנו". בעקבות דבריו של משה אמר מואמן לחבורה כי הוא מתכוון להתקשר למשטרה. לנוכח דברים אלו תקפו חברי החבורה את מואמן והכו אותו בראשו. עלאא וחליל ניסו להגן על מואמן, אולם משה ואדם אחר מחברי החבורה (להלן: האחר) דחפו את חליל והאחר שלף אקדח ואיים על חליל. בהמשך לכך, התקשרו חליל, מואמן וענוטל למשטרה והזעיקו אותה למקום. משנודע לחברי החבורה על כך הם נמלטו מהמקום לא לפני שמשה איים על חליל.

2. בית המשפט המחוזי הרשיע את המערערים ואת נאשם 8 בעבירות המיוחסות להם, אך זיכה את נאשם 9 מחמת הספק בקבעו כי לא הוכח שנטל חלק באירוע. הכרעת הדין מבוססת על קבלת עדויותיהם וגרסאותיהם של המתלוננים. יצוין כבר עתה כי בית המשפט המחוזי קבע כי לעניין האישום הרביעי "לא ניתן לראות את הנאשמים כולם בצוותא כמקשה אחת. ראוי ל[ב]דוק ולבחון חלקו של כל נאשם בנפרד, שכן הנאשמים לא הגיעו למקום על-מנת לבצע עבירה כלשהי, והאירוע האלים התפתח, כאמור, רק בעקבות חילופי דברים סתמיים לחלוטין". כן נקבע כי "האחים, כמו גם הנאשמים, ראו עצמם כ'חבורה' ופעלו כ'חבורה' ... כל אחד מהנאשמים פעל כפי שפעל, במסגרת בה התהלך

מימים ימימה, חב[ו]רה שהגיע[ה] למקום ונמלטה מהמקום, יחדיו". בהמשך נקבע כי האחים, המנהיגים והמובילים של החבורה, שעל פיהם יישק דבר, יכלו לעצור את האירוע האלים בכל רגע, אך נמנעו מלעשות כן.

טענות הצדדים בערעור

3. המערערים טוענים כי בית המשפט המחוזי לא הכריע בסופו של דבר בהתאם לקביעתו לפיה ראוי לבחון את חלקו של כל אחד מהם באישומים בנפרד, ולהימנע מלהרשיעם כמבצעים בצוותא או כ"חבורה". המשך קביעותיו של בית המשפט המחוזי, כך נטען, לפיהן המערערים "פעלו יחדיו, [כ]חבורה", שלאורך ימים התנהלה בצוותא חדא ובתיאום" וללא אבחנה בין המערערים השונים, אף הן אינן עולות בקנה אחד עם קביעתו כאמור. המערערים טוענים כי לו היה בית המשפט המחוזי בוחן את עניינם וחלקם בנפרד זה מזה, היה נמנע מהרשעתם.

4. המערערים מוסיפים כי לא היה מקום להעדיף את גרסת המתלוננים באשר לאופי האירוע שהתרחש, על פני גרסאותיהם. לטענת המערערים, המתלוננים עצמם היו שיכורים במהלך המפגש והיו צד פעיל בעימות, ומשכך לכל היותר ניתן לכנות את האירוע כ"קטטה" ולא כתקיפה.

בנוסף, טענו כל אחד מהמערערים טענות פרטניות בעניינם, ואפרט את עיקריהן להלן.

5. האחים טענו כי לא היה מקום להרשיעם שכן הם לא היה שותפים פעילים בקטטה. משה הוסיף כי המדינה נמנעה מלחקור אותו בחקירה נגדית ביחס לאישום זה, ועל כן גרסתו לא נסתרה ויש לקבלה. בהקשר זה נטען כי אף לא היה מקום לאבחן בינו לבין נאשם 9 שזוכה מחמת הספק. עוד הוסיף משה כי המשטרה הייתה צריכה לערוך מסדר זיהוי כדי לייחס את הפעולות והמעשים הנטענים למי מהמעורבים, אך נמנעה מלעשות כן.

6. יקותיאלי טען בערעורו כי לא היה מקום לדחות את גרסתו לפיה המתלוננים הם אלו שפתחו בקטטה והוא אך התגונן מפניהם. בהקשר זה נטען כי גרסאותיהם של המתלוננים מלאות בסתירות וכי לא היה מקום להעדיף על פני גרסתו. עוד נטען כי נוכח מחדלי החקירה בעניינו היה מקום לזכותו מטעמי הגנה מן הצדק. לטענת יקותיאלי, פעילות היחידה החוקרת הייתה נפסדת כשבמסגרת תרגיל חקירה שנעשה לו בבית החולים, טענו החוקרים כי יש בידיהם סרטון המתעד את התקיפה שהוא ביצע, אך סרטון כאמור אינו קיים. עוד נטען כי היה מקום לערוך מסדר זיהוי למתלוננים כולם ולא רק לאחד מהם.

7. שריקי טען בערעורו כי הוא מודה שהיה במקום האירוע, אך כופר בהשתתפות בקטטה וכופר בכלל בכך שקטטה שכזו התרחשה. בנוסף נטען, כי לא הוכח כראוי שבאירוע היה מעורב אקדח והוא כלל לא נמצא על ידי המשטרה. שריקי הדגיש כי בעדויות אשר הובאו לפני בית המשפט המחוזי בהקשר זה התגלו סתירות.

8. בתשובתה לערעור טענה המדינה כי יש לדחות את הערעורים. לטענתה, הרשעת המערערים באישום זה מבוססת על ממצאי מהימנות מובהקים בהם יש יתרון ברור לערכאה הדיונית, וערכאת הערעור אינה נוהגת להתערב בהם. בהקשר זה הדגישה המדינה כי גרסאות המתלוננים אף נתמכות בראיות חיצוניות משמעותיות. עוד טענה המדינה

כי כל הטענות המועלות בערעורים כבר הועלו לפני בית המשפט המחוזי ונדחו בהכרעת דין מנומקת, ומשכך אין מקום להתערבות ערכאת הערעור.

המדינה סומכת ידיה על קביעת בית המשפט המחוזי לפיה על-אף שהאירוע המתואר באישום זה היה ספונטני, החבורה ראתה עצמה גם במעמד זה כ"חבורה" ופעלה בצוותא.

לענין מחדלי החקירה, נטען כי ממילא אין בטענות אלה כדי להועיל למערערים. נטען כי רוב הטענות בענין זה התמקדו בשאלת הזיהוי ומיקומם של המערערים בזירת האירוע, ואולם המערערים כולם הודו כי היו במקום בזמן האירוע ויקותיאלי אף אישר בעדותו כי הוא ושריקי השתתפו בתקיפה.

דיון והכרעה

9. אקדים ואציין כבר עתה כי לא מצאתי לנכון לשנות מהכרעתו של בית המשפט המחוזי ועל כן אציע לדחות את הערעורים על הכרעת הדין באישום זה.

10. בפתח הדברים יוער כי נדמה ש"הסתירה" שמצאו המערערים בהכרעת דינו של בית המשפט המחוזי, לאו סתירה היא, ומכל מקום ניתן ליישבה. כאמור, לטענת המערערים קיימת סתירה בין קביעת בית המשפט המחוזי לפיה בשים לב לאופיו הספונטני של האירוע יש לבחון את עניינו של כל אחד מהמערערים בנפרד ולא ניתן לראותם "בצוותא כמקשה אחת", לבין קביעתו בהמשך לפיה המערערים פעלו כחבורה והורשעו בהתאם לכך. ייתכן כי ניתן היה לנסח קביעות אלה באופן מעט יותר הרמוני, ואולם מבחינה מהותית איני סבורה כי קביעות אלה מנוגדות באופן שאינו מאפשר לקביעה הראשונה לדור בכפיפה אחת עם השנייה.

בית המשפט המחוזי הדגיש בפתח הדברים כי לאופיו הספונטני של האירוע ולכך שלא היה מתוכנן יש חשיבות. ואמנם, בניגוד לאירוע המתואר במסגרת האישום הראשון, בו היה תכנון מוקדם שהוביל את בני החבורה לחצר ביתו של מוסא, בעניינו לא קדם לתקיפה תכנון, והאירוע התפתח באופן ספונטני. משכך, ונראה שזו הייתה כוונת בית המשפט המחוזי, על-מנת לקבוע כי המערערים פעלו יחדיו "כחבורה" אין די בהוכחה כי הם פעלו בשגרה כחבורה אלא נדרשת גם בחינה פרטנית של התנהלות כל אחד מהם במהלך האירוע.

11. דעתי כי יש לדחות את הערעורים, נשענת על שלושה אדנים מרכזיים - קביעת המהימנות לגבי עדות המתלוננים על-ידי בית המשפט המחוזי; מהימנות גרסאות המתלוננים מתוכן (מהימנות פנימית); חיזוק חיצוני לגרסת המתלוננים.

מהימנות עדויות המתלוננים

12. הרשעת המערערים באישום זה בבית המשפט המחוזי התבססה בעיקר על דחיית גרסאותיהם של המערערים שנמצאו לא מהימנות וייחוס מהימנות מלאה לעדויותיהם של המתלוננים. כידוע, אין דרכה של ערכאת ערעור להתערב בממצאי מהימנות שקבעה ערכאה דיונית, אלא במקרים חריגים. כלל זה מבוסס על הרציונל לפיו הערכאה הדיונית

התרשמה באופן בלתי אמצעי מן העדויות ועל כן יש לה יתרון על פני ערכאת הערעור אשר מתרשמת מהן באופן עקיף בלבד (ע"פ 7874/15 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 18 (23.11.2017); ע"פ 8686/15 גריבוב נ' מדינת ישראל, פסקה 32 (3.10.2017); ע"פ 2035/16 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקאות 15-16 (14.9.2017)). לא שוכנעתי כי במקרה הנדון יש לסטות מכלל זה. על כן, די בכך כדי לדחות את הערעורים באישום זה.

למעלה מן הדרוש אציין כי ניתן למצוא חיזוקים למסקנתו של בית המשפט המחוזי אשר העדיף את גרסת המתלוננים על-פני גרסת המערערים, ובהם מהימנות גרסאות המתלוננים מתוך וראיות חיצוניות, כפי שיפורט להלן.

מהימנות גרסאות המתלוננים מתוך (מהימנות פנימית)

13. מעבר לרושם המהימן שהותירו עדויות המתלוננים על בית המשפט המחוזי, ניתן לתמוך את עדויותיהם גם מתוך גרסאותיהם עצמן. כך, העובדה שהמתלוננים מסרו בעדויות גרסה אחידה לגבי הרכיבים המרכזיים באירוע מושא כתב האישום, תומכת במהימנות הגרסאות. כולם העידו כי האירוע התחיל כשהם ביקשו מבני החבורה שישבו על רכבו של חליל לקום ממנו ואלה סירבו (ראו: עדות ענוטל, עמודים 388-389 לפרוטוקול; עדות חליל, עמוד 399 לפרוטוקול; עדות מואמן, עמוד 634 לפרוטוקול; עדות עלא, עמודים 681-682 לפרוטוקול). בהמשך לכך, על-פי גרסת כל המתלוננים, בני החבורה שמנתה למעלה מעשרה אנשים החלו לתקוף אותם. המתלוננים כולם הוסיפו ותיארו כי לאחר שנודע לבני החבורה כי המתלוננים יצרו קשר עם המשטרה בני החבורה עזבו את המקום (ראו: עדות ענוטל, עמוד 389-391 לפרוטוקול; עדות חליל, עמודים 399-406 לפרוטוקול; עדות מואמן, עמודים 633-636 לפרוטוקול; עדות עלא, עמודים 681-682 לפרוטוקול). אני סבורה כי האחידות בתיאור האירועים על-ידי ארבעת המתלוננים מחזקת את הגרסה שהציגו.

אמנם גרסאות המתלוננים "התפצלו" ביחס לשאלת הימצאותו של אקדח בזירה (חליל ומואמן תיארו בעדותם כי בשלב מסוים אחד מבני החבורה אף הוציא אקדח, אך כשענוטל ועלאא נשאלו על כך הם ענו שלא ראו זאת (ראו: עדות ענוטל, עמוד 389 לפרוטוקול; עדות חליל, עמוד 400 לפרוטוקול; עדות מואמן, עמוד 636 לפרוטוקול; עדות עלא, עמוד 683 לפרוטוקול), אך אני סבורה כי אין בכך כדי לפגום במהימנות גרסאותיהם, שכן לא בהכרח נחשפו כל המתלוננים לקיומו של אקדח. יתר על כן, נדמה כי יש בכך אף כדי לחזק את מהימנות הגרסאות שמסרו המתלוננים שכן הם נמנעו מ"תיאום גרסאות", וכל אחד מהם מסר את המידע הזכור לו ואת האירועים כפי שנחשף אליהם.

מהימנות הגרסאות שמסרו המתלוננים מתחזקת אף לנוכח העובדה שהם נמנעו מלמסור מידע שגוי, וטענו כי הם אינם יודעים לענות על חלק מהשאלות, וכי חלק מהפרטים אינם זכורים להם (ראו למשל: עדות ענוטל, עמוד 389, שורות 31-32 לפרוטוקול, עמוד 390, שורות 15-16, 27-30 לפרוטוקול; עדות חליל, עמוד 407, שורות 10-22 לפרוטוקול; עדות עלא, עמוד 683, שורות 28-29 לפרוטוקול). דפוס זה מוכיח כי המתלוננים עשו מאמץ למסור את המידע הנכון והזכור להם בלבד, ולא כזה שנועד להרשיע או להטיל דופי במי מהמערערים ללא בסיס.

חיזוק חיצוני לגרסת המתלוננים

14. גרסאות המתלוננים נתמכות אף בראיות החיצוניות. כך למשל, לבית המשפט המחוזי הוגש תמליל השיחה של

מואמן עם מוקד המשטרה (סומן כ-ת/121). לשם הנוחות אביא להלן את עיקרי השיחה:

"מואמן: שלום, אני צריך משטרה ... יש פה חברים שמתחילים איתנו ומישהו מהם מרביץ לי.

...

מואמן: שדרות ירושלים ... הם שם מתחילים להרביץ לנו.

...

שוטר: רגע, מי מרביץ לך? לך רק מרביצים?

מואמן: יהודים, באו לפה ליד הברכה, יהודים מתחילים איתנו להרביץ, לא יודע.

...

מואמן: רק שיגיעו כמה שיותר מהר.

...

שוטר: כמה אנשים באים לתקוף אתכם? יהודים?

מואמן: איזה 10-12, כן יהודים, ואני פה עם החברים שלי שני חברים וידידה אחת.

שוטר: ולמה? רבתם על משהו או סתם ללא סיבה?

מואמן: לא, כלום מחכים לנו ליד הבית שלנו ומתחילים לתקוף אותנו".

שיחה זו, שבוצעה בזמן אמת, ברגעים בהם התרחש האירוע האלים, תומכת בגרסתם העיקרית של המתלוננים. גם בשיחה זו מציין מואמן כי החבורה שמנתה למעלה מעשרה אנשים תקפה את ארבעת המתלוננים ליד ביתם ללא סיבה. מהשיחה עולה גם שמואמן חש מצוקה ונזקק לעזרת המשטרה נוכח האלימות שהופעלה כלפיו וכלפי חבריו.

15. כמו כן, המדינה הגישה כראיה גם את דו"ח הפעולה שערך השוטר שהגיע למקום האירוע בעקבות שיחתו של מואמן עם מוקד המשטרה (ת/75). מדו"ח הפעולה עולה כי בסמוך לאירוע דיווחו המתלוננים על כך שביקשו מהחבורה לקום מהרכב עליו הם ישבו, ובעקבות כך התפתח ויכוח אלים בין הצדדים. המתלוננים הוסיפו כי אחד מבני החבורה היה חמוש באקדח ואיים עליהם וכי אחד מבני החבורה הזדהה כ"משה בן משה". מואמן טען כי הוכה, והמתלוננים מסרו תיאור של שניים מבני החבורה.

16. שיחתו של מואמן למוקד המשטרה כמו גם המידע שמסרו המתלוננים לשוטר בסמוך לאירוע כוללים את פרטי המידע העיקריים שנמסרו מאוחר יותר בעדויותיהם. אני סבורה כי יש במסירת המידע "בזמן אמת" ובאופן אותנטי כדי לחזק את מהימנות הגרסאות שמסרו המתלוננים (השוו: ע"פ 1769/14 סועאד נ' מדינת ישראל, פסקה 15).

(27.01.2016); ע"פ 4609/14 בסט נ' מדינת ישראל, פסקה 20 (1.3.2015).

17. לכל האמור יש להוסיף כי אף המערערים קשרו את עצמם לאירוע. האחים הודו כי היו במקום בזמן האירוע, ויקותיאלי אף הודה כי נקט באלימות כלפי מואמן ("העפתי אותו אחורה", "דחיפות בפנים, אולי בגב, כן יכול להיות בפנים", "דחיפה ... דחפתי את הבן-אדם. בומבה") והעיד כי שריקי אף הוא יצר מגע פיזי עם המתלוננים (עדות ויקותיאלי, עמ' 1086-1089 לפרוטוקול). בנוסף לכך, המדינה הגישה חלופת מסרונים בין נאשם 8, שהורשע אף הוא באישום זה, לנאשם 10, מיום 3.11.2015, יום לאחר האירוע המתואר בכתב האישום (סומן כ-ת/73), כלהלן:

נאשם 8: איזה יום מזדיין, היו כמה ערבים שאנחנו פירקנו קצת ביפו.

נאשם 10: כל הכבוד, מה רצו הבהמות?

נאשם 8: סתם מכלום התפתח עם הצעיר, מילה פה, מילה שם והתחיל.

נאשם 10: הם היו הרבה?

נאשם 8: ... שלושה היו.

נאשם 10: עילפתם את האויבים?

נאשם 8: לא במיוחד, ככה, כמה מכות.

אף התכתבות זו, כמו גם עדותו של ויקותיאלי, מאשרת כי החבורה נקטה באלימות כלפי המתלוננים.

18. אמנם, יתכן והתכתבות זו אינה מפריכה את גרסאות ויקותיאלי ויתר המערערים לפיהן גם אם נקטו באלימות כלפי המתלוננים, הרי שהיא נבעה מהצורך ב"הגנה עצמית", והמתלוננים לקחו חלק פעיל בקטטה שהתפתחה. אולם, עובדה היא כי אין כל אזכור בהתכתבות להתגרות כלשהי מצד המתלוננים, ולעיתים ישנה חשיבות רבה למה שנעדר ממסמך לא פחות ממה שיש בו.

19. לאור כל האמור, אני סבורה כי העדפת גרסת המתלוננים על פני גרסת המערערים על ידי בית המשפט המחוזי, נתמכת בחיזוקים משמעותיים מבפנים ומבחוץ, ולפיכך, הרשעת המערערים על סמך גרסה זו והראיות התומכות בה בדין יסודה.

מעורבות האחים בתקיפה

20. טענותיהם העיקריות של האחים הן כי הם כלל לא היו מעורבים בתקיפה, ככל שהייתה כזו, וכי אין ראיה הקושרת אותם להשתתפות אקטיבית או פיזית במעשי האלימות כלפי המתלוננים. אף אם אניח לטובת האחים כי הם לא הרימו יד על מי מהמתלוננים, אין משמעות הדבר כי יש לזכותם מהאישום בתקיפה. נקבע לא אחת כי גם מי שאינו

"הולם באגרופיו" במהלך תקיפה בצוותא יכול וימצא אחראי לביצועה:

"אין נפקא מינה, מבחינת האחריות הפלילית, בין מי שהולם באגרופו לבין מי שמחפה בגופו על המכה או מסכל בדרך אחרת התנגדות או רצון התנגדות מצד הקרבן; והוא בתנאי שהיחלצות משותפת כמתואר נעשית בצוותא, תוך מגמה תוקפנית, וזאת גם אם לא קודמים לכך דיון והחלטה אלא הפעולה נעשית ספונטנית, על-אתר, אך במשותף" (ע"פ 872/76 ישראל נ' מדינת ישראל, פ"ד לא(3) 573, 580 (16.8.1977)).

ובמקום אחר נקבע כי:

"השתתפות' בביצועה של עבירה אינה מחייבת נטילת חלק ב'עשייה הפיזית' של מעשה העבירה גופו דווקא ויכולה היא לבוא לכלל ביטוי בתכנון הביצוע ובניהול הפעילות שבמסגרתה מתבצעת העבירה. אשר-על-כן, מקום שכמה בני-אדם חוברים יחד לביצועה של עבירה, כאשר לכל אחד מהם 'תפקיד' בביצוע - נושא כל אחד מהם באחריות לביצועה כ'מבצע בצוותא', ואין נפקא מינה, מהו אופיו של ה'תפקיד' שאותו הוא ממלא במסגרת ביצועה של העבירה" (ההדגשות אינן במקור; ע"פ 2801/95 קורקין נ' מדינת ישראל, פ"ד נב(1) 791, 802 (1998)).

21. יישום עקרונות אלו על עובדות המקרה מוביל למסקנה לפיה חרף ההנחה שהאחים לא נקטו אלימות פיזית כלפי המתלוננים הם היו שותפים משמעותיים בתקיפה.

המתלוננים העידו כי משה הזדהה בשמו והציע להם לבדוק "מי הוא", ומואמן אף התרשם כי הוא היה "הבוס" במקום והגורם הדומיננטי ש"ניהל את כל העניין" (ראו: עדות מואמן, עמ' 637 לפרוטוקול). עלאא בעדותו טען כי משה התחיל לאיים עליו (ראו: עדות עלאא, עמ' 682 לפרוטוקול). מעדותו של יקותיאל עולה כי אף אייל לא היה פאסיבי באירוע, ודיבר עם המתלוננים במהלכו (ראו: עדות יקותיאל, עמ' 1087 לפרוטוקול). עדויות אלה, שנמצאו אמינות על ידי בית המשפט המחוזי, מלמדות על ההשתתפות הפעילה של האחים באירוע התקיפה, אף שהיא לא באה לידי ביטוי פיזי.

בנוסף, וכפי שנקבע בדיון בעניין האישום הראשון לעיל, החבורה הנדונה פעלה בשגרה כ"ארגון" שבראשו עומדים האחים המפעילים "חיילים" (ראו פסקה 5 לחוות דעתו של השופט עמית). לקביעה כללית זו חשיבות רבה אף בעניינו, חרף העובדה שהאירוע התפתח באופן ספונטני. פעולותיהם האלימות של "החיילים" באירוע הנדון גובו באישורם של האחים - אף אם הייתי מניחה כי מדובר באישור שבשתיקה, ובני החבורה פעלו בהתאם ל"רוח המפקד".

22. סיכום הדברים עד כה מעלה כי גם לאחר בחינה פרטנית, כל אחד מהמערערים נמצא אחראי בצורה זו או אחרת לתקיפת המתלוננים. העובדה כי החבורה כולה פעלה כ"ארגון" שהאחים עומדים בראשו, אך מחזקת את התפקיד המיוחס לאחים גם במסגרת האישום הרביעי.

כאמור, בפי המערערים עמדו טענות פרטניות נוספות, ובעיקרן אדון להלן.

האקדח

23. שריקי טען בערעוורו כי לא הוכחה כראוי הימצאותו של אקדח במהלך האירוע. בהקשר זה, טען שריקי כי חליל העיד שבשיחתו למוקד המשטרה במהלך האירוע הוא מסר שמאיימים עליו באקדח, ואולם בתמלול השיחה אין זכר לקיומו של אקדח. בהקשר זה יצוין כי נראה שחל בלבול אף בעת חקירתו של חליל עצמה, שכן הוא עומת עם תמליל השיחה בין מואמן לבין מוקד המשטרה, שהוא כלל לא היה צד לה (ת/121). עיון ברשימת המוצגים מעלה כי לא הוגש תמליל נוסף של שיחת טלפון בין חליל לבין מוקד המשטרה. משכך, קשה להבין את טענתו של שריקי בעניין. מכל מקום, מאחר שטענה זו לא הובררה, ונוכח חוסר הבהירות בעניין זה, לא ראיתי להרחיב את הדיון בעניינה.

מחדלי החקירה הנטענים

24. עיקר טענות המערערים ביחס למחדלי החקירה עוסקות בכך שלא נערך מסדר זיהוי ראוי. ואולם, המערערים כולם הודו בכך שהיו נוכחים במקום האירוע. לפיכך, אין למעשה משמעות מעשית לטענה זו. יקותיאלי אף אישר כי הוא ושריקי נקטו באלימות פיזית כלפי המתלוננים וכי אייל דיבר עם המתלוננים. משה זיהה עצמו בשמו במהלך האירוע, כפי שעולה מעדויות המתלוננים. נוכח האמור, מובן כי עיקר המחלוקת בין הצדדים נסבה על אופיו של האירוע (קטטה או תקיפה) ועל האפשרות להרשיע בתקיפה בצוותא אף את מי שלא הוכח לגביו שנקט באלימות פיזית בעצמו. מחלוקות אלה, בהן הכרעתי לעיל, ממילא לא היו יכולות להיות מושפעות ממסדר זיהוי אף אם היה נערך באופן ראוי, ומשכך אין בטענות אלה כדי לשנות מהמסקנה לפיה יש להותיר את הרשעת המערערים על כנה.

25. יש לדחות גם את טענתו החלופית של יקותיאלי לפיה לנוכח אופן התנהלות החקירה בעניינו יש לזכותו בטענה של הגנה מן הצדק. יקותיאלי טען כי במהלך שהותו בבית החולים לאחר שנפגע בתאונת דרכים, הגיעו חוקרי המשטרה וטענו לפניו כי יש בידיהם סרטון המתעד את האירוע מושא האישום הרביעי, אך בפועל סרטון כאמור אינו קיים. כבר נקבע בפסיקת בית משפט זה כי ניתן לנקוט בתרגילי חקירה ואף לשקר לנחקר במהלך חקירה כל עוד לא נשללות ממנו זכות השתיקה והזכות להימנע מהפללה עצמית וכל עוד לא נפגעת "שורת עשיית הצדק". (ראו: ע"פ 4109/15 מירז' נ' מדינת ישראל, פסקה 25 (9.7.2017)). כפועל יוצא של עיקרון זה, הבחינה הפסיקה בין הצגת מצגי שווא בעל-פה לנחקר, לבין הצגת ראיות בדויות שנוצרו לצורך חקירתו. הבחנה זו מבוססת על ההנחה לפיה כשהחוקר משקר בעל-פה לנחקר, הנחקר, אשר יודע מה הייתה המציאות לאשורה, שומר על יכולתו להציג את גרסתו באופן חופשי. לעומת זאת, כשמוצגות בפניו ראיות בדויות הנחקר עלול לאבד כל תקווה ולהאמין כי אבדו סיכויו להוכיח את חפותו, וימהר למסור הודאת שווא (ע"פ 7939/10 זדורוב נ' מדינת ישראל, פסקה 57 לחוות דעתו של השופט י' דנציגר (23.12.2015) (להלן: עניין זדורוב); ע"פ 2939/09 פילצה נ' מדינת ישראל, פסקה 20 (15.10.2009) (להלן: עניין פילצה)). לעמדה המבקרת אבחנה זו ראו: עניין זדורוב, פסקאות 58-59 לחוות דעתו של השופט י' דנציגר; עניין פילצה, פסקה 23; ע"פ 10477/09 מובארק נ' מדינת ישראל, פסקאות 108-110 (10.4.2013)).

26. בענייננו, החוקרים טענו בפני יקותיאלי טענה שקרית, לפיה קיים סרטון המתעד את האירוע המתואר בכתב האישום. החוקרים לא הציגו לפני יקותיאלי ראיות בדויות. במצב דברים זה אני סבורה כי דברי החוקרים לא פגעו ביכולתו של יקותיאלי להימנע מהפללה עצמית. בנוסף לכך, יש להדגיש כי יקותיאלי לא הודה בעבירות המיוחסות לו כתוצאה מ"תרגיל החקירה", אלא מסר את גרסתו לפיה הוא התגונן מפני המתלוננים. עובדה זו מחזקת אף היא את מסקנתי לפיה זכויותיו של יקותיאלי לא נפגעו.

הימנעות מחקירה נגדית של משה באישום זה

27. משה טען כי המדינה ויתרה על חקירתו הנגדית באישום זה, ומשכך גרסתו לא נסתרה, ויש לזכותו מהאישום. דין טענה זו להידחות. למאשימה שמורה הזכות לוותר על חקירה נגדית של עד או של נאשם, ולבחור לסתור את עדותו על-ידי הבאת ראיות חיצוניות מהן ניתן ללמוד על חוסר מהימנותה של גרסתו (תוך לקיחת הסיכון הכרוך בכך), כפי שעשתה המדינה במקרה הנדון (וראו את דעת הרוב שניתנה בעניין זה אך לאחרונה בע"פ 7915/15 גדבאן נ' מדינת ישראל, פסקאות 13-19 לחוות דעתה של השופטת ברק-ארז וכן חוות דעתו של השופט זילברטל (9.7.2017)). נראה כי בענייננו עלה בידי המדינה לסתור את גרסתו של משה אף מבלי שחקרה אותו בחקירה נגדית, וזאת לנוכח קביעות המהימנות והראיות הנוספות כמפורט בהרחבה לעיל.

28. סוף דבר: נוכח האמור אציע לחברי לדחות את הערעורים על הכרעת הדין באישום הרביעי ולהותיר את הרשעת המערערים על כנה.

האישום השישי

29. בכתב האישום נטען כי בתאריך 9.11.2015 נצפה שריקי כשהוא נוהג בג'יפ מסוג קיה (להלן: הרכב), וכי הוא נעצר זמן קצר לאחר מכן כשברשותו מפתחות הרכב. בהמשך לכך פתחו השוטרים את הרכב בנוכחותו של שריקי ומצאו מתחת לכיסא הנהג אקדח ובו מחסנית, ובתוכה תחמושת. כמו כן, נמצאו ברכב כפפות ועליהן DNA של שריקי. שריקי נשאל במהלך החיפוש למי שייך האקדח, אך הוא סירב לענות והוסיף לשמור על זכות השתיקה גם בחקירתו. בהתאם לכך, הואשם שריקי בעבירות של החזקת ונשיאת נשק ותחמושת לפי סעיפים 144(א) ו-144(ב) לחוק העונשין.

30. שריקי טען כי המדינה לא הוכיחה קשר בין האקדח לבינו, והדגיש כי הרכב בו נמצאו האקדח והתחמושת אינו רשום על שמו, והוא אינו היחיד שמשתמש בו. עם זאת, כשנתבקש למסור שמות של אחרים המשתמשים ברכב נמנע מלעשות כן.

31. בית המשפט המחוזי קבע כי נוכח בהירותה של התמונה העובדתית, ונוכח החזקה הקבועה בסעיף 144(ד) לחוק העונשין הקובע כי "מקום שנמצא בו נשק, רואים את מחזיק המקום כמחזיק הנשק כל עוד לא הוכח היפוכו של דבר", יש להרשיע את שריקי בעבירות המיוחסות לו בגדר אישום זה.

טענות בערעור

32. בערעורו חוזר שריקי על טענתו לפיה המדינה לא הוכיחה ברמה הנדרשת כי הנשק והתחמושת שנמצאו ברכב הם שלו. שריקי הדגיש כי הרכב בו נערך החיפוש אינו בבעלותו ורבים נוספים עשו בו שימוש. משכך, נטען כי לצורך הרשעתו בעבירות המיוחסות לו יש לקשור בין הנשק לבינו באופן קונקרטי יותר. שריקי הוסיף כי מדו"חות המעקב ומעדויות השוטרים שעקבו אחריו עולה כי השוטרים לא ראו אותו מחזיק בנשק, מכניס אותו לרכב או מוציא אותו ממנו, וכי חלף זמן רב (למעלה מחצי שעה) בין יציאתו של שריקי מהאוטו ועד לחיפוש שערכו בו השוטרים ומציאת הנשק

והתחמושת. לטענת שריקי במצבים מהסוג הנדון, בהם לנאשם אין יכולת להפריך את החזקה הקבועה בסעיף 144(ד) לחוק העונשין, בשל חוסר ידיעה, על המאשימה להציג ראיה נוספת אשר קושרת בין הנאשם לנשק. לבסוף טען שריקי כי הוא הורשע הן בעבירה של החזקת נשק והן בעבירה של נשיאת נשק, אך ניתוחו של בית המשפט המחוזי התייחס אך לעבירת ההחזקה.

33. המדינה סמכה ידיה על נימוקיו של בית המשפט המחוזי והדגישה כי שתיקתו של שריקי בשלב החקירה וסירובו למסור שמות של אחרים שעשו שימוש ברכב הותירה את גרסתו בגדר טענה בעלמא בלבד, ומכל מקום הוא לא סתר את החזקה הקבועה בחוק והחלה בעניינו.

דיון והכרעה

34. כפי שציין בית המשפט המחוזי בפסק-דינו, התשתית העובדתית ביחס לאישום השישי אינה שנויה במחלוקת. שריקי הודה כי נהג ברכב סמוך לפני שנערך בו החיפוש, והודה כי נמצאו בו הנשק והתחמושת. הצדדים חלוקים אך ביחס לצורך בהוכחה נוספת הקושרת את שריקי אל הנשק והתחמושת שנמצאו, וזאת לנוכח טענתו לפיה הוא אינו בעל הרכב ואף אינו היחיד שנהג לעשות בו שימוש וכי החיפוש נערך זמן מה לאחר שעזב את הרכב.

35. כאמור, הרשעתו של שריקי מבוססת על סעיף 144(ד) לחוק העונשין, אשר קובע את החזקה לפיה רואים את המחזיק במקום בו נמצא נשק כמחזיק הנשק כל עוד לא הוכח היפוכו של דבר. טענתו של שריקי בדבר הפגיעה של חזקה זו ביכולתו של נאשם להוכיח חפותו, ובאשר לרף ההוכחה הנדרש כבר נדונה בפסיקה. בהקשר זה נקבע כי:

"... הדרך להתגבר על הקושי הזה איננה בהסתלקות מן החזקה, אלא בקביעת מידת ההוכחה הנדרשת לסתירתה. בידוע, אמנם, שחזקה שבדין מעבירה לכתפי הנאשם את נטל השכנוע, ומשמעות הדבר היא, שעליו להביא הוכחה לסתירת החזקה במידה הנדרשת מתובע במשפט אזרחי, ואין הוא יוצא ידי חובה בהבאת ראיה שיש בה אך כדי לעורר ספק ... אך ברי, שמידת ההוכחה הנדרשת עשויה להשתנות ממקרה למקרה ... ובקביעתה יש להתחשב, בין היתר, גם ביכולתו האובייקטיבית של הנאשם להוכיח, על רקע הנסיבות העובדתיות הקונקרטיות, את העובדה השלילית הנדרשת לסתירת החזקה" (ההדגשות אינן במקור; ע"פ 4941/90 מדינת ישראל נ' אלוש, פ"ד מו(4) 181, 184 (1992)).

36. בעניינו, שריקי לא הרים את הנטל להוכיח את "העובדה השלילית הנדרשת לסתירת החזקה", אף לא בקירוב. שריקי נמנע מלמסור גרסה בעת שנמצאו הנשק והתחמושת והמשיך לשמור על זכות השתיקה בעת חקירתו במשטרה. גם גרסתו בבית המשפט המחוזי לפיה אחרים עשו שימוש ברכב, הייתה חלקית ולא שלמה נוכח סירובו למסור את שמותיהם ולהוסיף כל מידע קונקרטי. בנסיבות אלה אין לייחס לשריקי היעדר יכולת אובייקטיבית להוכיח את העובדה השלילית הנדרשת לסתירת החזקה. שריקי בחר להימנע ממתן גרסה בשלבי החיפוש והחקירה, ואף נמנע מביסוס גרסתו שנטענה בעלמא, וממנה היה ניתן להבין שהנשק והתחמושת היו שייכים למי מהמשתמשים האחרים ברכב. נוכח האמור רף ההוכחה הנדרש להפרכת החזקה במקרה הנדון הוא הרף הנדרש במשפט האזרחי ("מאזן ההסתברויות"), אך כאמור, שריקי לא הרים נטל זה אף לא בקירוב. למותר לציין כי אין בטענתו לפיה חלף זמן מה מעת שעזב את הרכב ועד שנערך החיפוש כדי לקעקע את החזקה בנסיבות המקרה שתוארו לעיל, ובהן העובדה כי המפתחות לרכב נמצאו ברשותו בעת שנעצר (דו"ח פעולה ממעצרו של שריקי, ת/67).

37. למותר לציין כי משעה שנקבע כי שריקי הוא המחזיק בנשק שנמצא ברכב, ונוכח הודאתו כי נהג ברכב זמן קצר קודם לכן, היה מקום להרשיעו גם בעבירה של נשיאת נשק לפי סעיף 144(ב) לחוק העונשין.

במצב דברים זה אציע לחברי לדחות את הערעור באישום זה על הכרעת הדין.

האישום השביעי

38. על-פי המתואר באישום השביעי, ביום 11.6.2015 נהג שריקי ברכב מסוג סובארו בצורה פרועה תוך שהוא דולק אחרי קטנוע וחוצה חמישה צמתים שונים כאשר האור ברמזורים בכל הצמתים היה אדום. בהמשך לכך, ניידת משטרה אשר המתינה בדרך כרזה לו לעצור בצד והוא עצר. במעמד זה נתפס ברכבו של שריקי גרזן אשר לא הוכח לגביו שהוחזק ל"מטרה כשרה". לנוכח כך, הואשם שריקי בסיכון חיי אנשים במזיד בנתיב תחבורה, עבירה לפי סעיף 332(2) לחוק העונשין; ובהחזקת אגרופן או סכין שלא כדין, עבירה לפי סעיף 186(א) לחוק העונשין.

39. שריקי טען כי יש לזכותו מעבירה לפי סעיף 332(2) לחוק העונשין בגין "הגנה מן הצדק", נוכח היעדר אחידות במדיניות המדינה בהגשת כתבי אישום בעבירות אלה והאכיפה הסלקטיבית נגדו.

40. בית המשפט המחוזי דחה את טענתו של שריקי. נקבע כי שריקי הודה בעדותו כי נהג במועד האמור ברכב וחצה מספר צמתים כשהאור ברמזור הורה אדום, וכי לכך מצטרפות גם ראיות נוספות ובהן דו"חות הפעולה של השוטרים שעצרו אותו. בית המשפט הוסיף כי שריקי נהג בפראות באופן בו כל בר-דעת יכול היה לצפות את סיכון בטיחותם של ציבור משתמשי הדרך ואת הפגיעה בשימוש החופשי והבטוח של נתיב התחבורה. בנוסף לכך, נדחתה טענת ההגנה מן הצדק ונקבע כי מקרה זה לא נופל לגדרם של מקרים חריגים ונדירים אשר בהם היא תחול. שריקי הורשע גם בהחזקת גרזן לנוכח כך שנקבע כי לא הוכיח כי החזיקו ל"מטרה כשרה".

טענות בערעור

41. שריקי טען בערעור כי אמנם הוא נהג ברכב, אך כפר בכך שנהג בפראות. לטענתו, ברגע ששמע את השוטרים שקראו לו לעצור עצר מיד. שריקי הוסיף כי האירוע התרחש בשעת לילה מאוחרת, וטען כי בשעה כזו התנועה בדרכים דלילה כך שנסיעתו לא סיכנה כלי רכב אחרים, ומכל מקום המדינה לא הוכיחה סכנה כזו.

שריקי שב על טענותיו לפיהן האשמתו בעבירה לפי סעיף 332(2) לחוק העונשין אינה תואמת את התקדימים המשפטיים ואת "הנחיות פרקליט המדינה, מס' 2.17 - מדיניות התביעה בהעמדה לדין של נהגים המנהלים מרדפים בכביש" (להלן: הנחיות פרקליט המדינה). נטען כי הנחיות פרקליט המדינה קובעות כי כדי להגיש כתב אישום בעבירה לפי סעיף 332(2) יש צורך בהתקיימותם של שני תנאים מצטברים: הראשון הוא מודעות של הנהג לנהיגתו הפרועה, והשני הוא כי במהלך המרדף הנהג התנגש בכלי רכב אחרים או שהתנגשות כזו נמנעה אך ורק בשל פעולה של נהגי כלי רכב חולפים או ניידות המשטרה. שריקי טען כי המדינה לא הוכיחה ששני התנאים הנדרשים בהנחיות פרקליט המדינה התקיימו בעניינו ומשכך לא היה מקום להגיש כתב אישום המייחס לו את ביצוע העבירה לפי סעיף 332(2) לחוק.

העונשין, אלא היה ראוי להעמידו לדין בגין מעשי פזיזות ורשלנות לפי סעיף 338 לחוק העונשין.

לבסוף, לטענת שריקי יש לזכותו גם מעבירת החזקת הסכין, שכן הוא החזיק בגרזן ככלי עבודה לצורך שיפוץ ביתו.

42. המדינה סמכה ידיה על קביעותיו של בית המשפט המחוזי והדגישה כי נסיבות האירוע מלמדות כי שריקי נהג ברכב בפראות, וכי אין ספק כי התקיים בו היסוד הנפשי של צפייה בדרגה קרובה לוודאי כי נהיגה בדרך המתוארת תסכן חיי אדם.

דין והכרעה

43. אקדים מסקנה לדיון ואציין כבר עתה כי לאחר העיון הגעתי למסקנה לפיה יש לקבל באופן חלקי את הערעור על פרט אישום זה, כך ששריקי יזוכה מהרשעתו בהתאם לסעיף 332(2) לחוק העונשין, אך חלף זאת יורשע בעבירה בהתאם לסעיף 338 לחוק העונשין.

44. כפי שציין בית המשפט המחוזי, שריקי אישר בעדותו בבית המשפט כי נהג ברכב בתאריך הנקוב וכי חצה צמתים באור אדום. המחלוקת העיקרית נסבה על טענתו של שריקי לפיה סעיף 332(2) לחוק העונשין בו הואשם אינו מתאים לעובדות המקרה. סעיף זה קובע כלהלן:

332. העושה אחת מאלה, בכוונה לפגוע בנוסע בנתיב תחבורה או כלי תחבורה או לסכן את בטיחותו, דינו - מאסר עשרים שנים:

...

(2) מטפל בנתיב תחבורה או כלי תחבורה או בכל דבר שעליהם או בקרבתם בדרך שיש בה כדי לפגוע בשימוש החפשי והבטוח של נתיב התחבורה או כלי התחבורה או בבטיחותו של נוסע כאמור או כדי לסכן את השימוש או הבטיחות האמורים.

45. מלשון הסעיף עולה כי הוא אינו מייחד את עצמו למקרים של נהיגה בדרך, אלא כולל סיכונים שונים למשתמשים בנתיב התחבורה. הלכה למעשה לאורך השנים הוגשו בקשר לסעיף זה כתבי אישום הן בשל נהיגה פרועה והן בשל הנחת מטענים, ידיו אבנים וזריקת בקבוקי תבערה. בתי המשפט הרשיעו בעבירה זו גם נהגים שנהגו בפראות תוך ידיעה כי הם מסכנים אנשים חפים מפשע (ראו: ע"פ 217/04 אלקורעאן נ' מדינת ישראל (29.6.2005)), ומשכך אין לקבל את טענתו של שריקי לפיה העמדתו לדין בעבירה לפי סעיף 332(2) אינה עולה בקנה אחד עם לשון החוק או עם הפסיקה.

46. עם זאת, משהתברר כי קיים חוסר אחידות במדיניות התביעה באשר לבחירת סעיף האישום של נהגים שנהגו בפראות (ראו הערת השופט א' רובינשטיין (כתוארו אז) בע"פ 3383/05 אנוואר נ' מדינת ישראל (17.4.2005)) גובשו

הנחיות פרקליט המדינה, הקובעות כי כתב אישום נגד מי שנהג בפראות בעבירה לפי סעיף 332(2) יוגש רק מקום בו ניתן להוכיח כי הנהג צפה בדרגה קרובה לוודאי כי חייהם של חפים מפשע יסוכנו עקב נהיגתו. הלכה למעשה, הורה פרקליט המדינה כי על מנת שהיסוד הנפשי יתממש יש צורך בהתקיימותם של שני התנאים הבאים:

"א. מודעות של הנהג לנהיגתו הפרועה, כגון: הודעה של הנהג או הודעה של מי מנוסעיו ממנה עולה כי הנהג בחר באופן מודע לנהוג כפי שנהג, או הודעות של השוטרים הדולקים כי הנהג נדרש לעצור באופן ברור לאחר שזוהו כשוטרים.

ב. במהלך המרדף הנהג התנגש בכלי רכב אחרים או כאשר פגיעה הנהג בכלי רכב אחרים נמנעה אך ורק בשל פעולה של נהגי כלי הרכב החולפים או נידות המשטרה (כגון: סטיית כלי הרכב לצדדים, בלימת חירום וכיוצ"ב) עליה לא יכול היה הנהג להסתמך מראש ואשר בלעדיה התוצאה הקרובה לוודאית של המשך נהיגת הנהג באופן בו נהג הייתה סיכון בטיחותם של כלי התחבורה ונוסעיו. יש לציין, כי במקרים בהן חצה תוך כדי המרדף צמתים וכיו"ב מבלי שיצר סיכון מוחשי לכל[ני] התחבורה אשר היו בפועל בדרכו, אין להאשים בעבירה זו". (ההדגשות אינן במקור).

לטענת שריקי המדינה לא הוכיחה כי בעניינו התקיימו שני התנאים הנדרשים בהנחיות פרקליט המדינה.

47. אני סבורה כי התנאי הראשון לפיו על הנהג להיות מודע לנהיגתו הפרועה התקיים בעניינו של שריקי. מדו"חות הפעולה של השוטרים שדלקו אחרי שריקי ואף מעדותו של שריקי עצמו עולה כי הוא חצה מספר צמתים כשהרמזור בהם היה אדום. כפי שקבע בית המשפט המחוזי, כל אדם בר-דעת מבין כי נהיגה כזו היא פרועה ומסכנת באופן מוחשי חיי אדם.

48. לעומת זאת, נראה כי המדינה לא הוכיחה את קיומו של התנאי השני. בניגוד לתנאי הראשון העוסק ביסוד הנפשי של הנהג, התנאי השני עוסק בביטוי החיצוני-עובדתי של האירוע. התנאי השני קובע כי כדי לקבוע כי היסוד הנפשי מתקיים ולצורך הגשת כתב אישום נגד נהג לפי סעיף 332(2) לחוק, יש להוכיח כי במהלך המרדף אירעה התנגשות בכלי רכב אחרים או כי ההתנגשות נמנעה בשל פעולתם של הנהגים האחרים או נידות המשטרה. בעניינו לא נטען ואף לא הוכח כי התנגשות מעין זו אירעה או נמנעה. מעבר לכך, בסיפא של התנאי השני מצוין באופן מפורש כי אף במקרים בהם נחצו צמתים מבלי שנוצר סיכון מוחשי לכלי תחבורה אשר היו בפועל בדרכו של הנהג, אין להאשים בעבירה זו. נראה כי נסיבות האירוע תואמות את האמור בסיפא של התנאי השני, ומשכך, בהתאם להנחיות פרקליט המדינה, לא היה מקום להגיש כתב אישום בעבירה לפי סעיף 332(2) לחוק העונשין. במצב דברים זה, מתעוררת השאלה האם יש לזכות את שריקי מעבירה לפי סעיף 332(2) לחוק העונשין אך משום שהמדינה פעלה בניגוד להנחיות פרקליט המדינה.

הנחיות מינהליות וסטייה מהן

49. הנחיות מנהליות הן כללים מנחים אשר המינהל הציבורי קובע לעצמו על מנת להדריכו במילוי תפקידיו ובהפעלת סמכויותיו (בג"ץ 10907/04 סולודוך נ' עיריית רחובות, פ"ד סד(1) 331, 352-353 (2010); יואב דותן הנחיות מינהליות 28-39 (1996) (להלן: יואב דותן); יצחק זמיר "הנחיות מינהליות" הפרקליט לח(א) 18 (1986)).

בשונה מחוקים ותקנות, הנחיות מינהליות אינן מחייבות את הרשות אלא מנחות אותה בהפעלת שיקול דעתה בהתאם לנסיבות הספציפיות העומדת לפנייה. עם זאת, ההלכה היא שככלל על רשות מנהלית אשר מוציאה הנחיות לנהוג בהתאם להנחיות אלו ולא לסטות מהן בהעדר הצדקה מיוחדת (בג"ץ 4422/92 עפרן נ' מנהל מקרקעי ישראל, פ"ד מז(3) 853, 857 (1993); בג"ץ 308/17 פלוני נ' היועץ המשפטי לממשלה, פסקה 10 (17.7.2017); דפנה ברק-ארז משפט מינהלי כרך א 248-249 (2010) (להלן: ברק-ארז)). הובהר כי סטייה מהנחיות מינהליות היא בבחינת היוצא מן הכלל, והיא אפשרית רק כשקיימים טעמים סבירים וראויים, והנטל להוכיח קיומם של טעמים אלו מוטל על הרשות (בג"ץ 143/64 אדטו נ' עמידר, פ"ד יח(3) 51, 57 (1964); ע"מ 4573/12 פיינגולד נ' הוועדה המחוזית לתכנון ובניה מחוז ירושלים, פסקה 5 (7.1.2014); ע"א 7726/10 מדינת ישראל נ' איתמר מחלב-רו"ח ועו"ד, בפסק דינו של השופט ע' פוגלמן (16.10.2012); בג"ץ 4725/07 מרכז משען בע"מ נ' שר הפנים, פסקה 10 (7.8.2008); ע"מ 9156/05 גרידינר נ' ראפ, פסקה 10 (10.6.2008); בג"ץ 7053/96 אמקור בע"מ נ' שר הפנים, פ"ד נג(1) 193, 213 (1999); ברק-ארז, בעמ' 251-253; יואב דותן, בעמ' 423-426).

50. בעניינו, המשיבה לא נימקה מדוע פעלה בניגוד להנחיות פרקליט המדינה ולא הרימה את הנטל להוכיח כי ביסוד החלטתה קיימים טעמים סבירים וראויים. משכך, אני סבורה כי העמדתו לדין של שריקי בגין ביצוע העבירה הקבועה בסעיף 332(2) לחוק העונשין מהווה "אכיפה סלקטיבית" ופוגעת בזכותו לשוויון בפני החוק. נוכח האמור, אציע לחברי לזכותו מהעבירה הקבועה בסעיף 332(2) לחוק העונשין. כמו כן, אציע לפעול בהתאם לסמכות הקבועה בסעיף 216 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, ולהרשיע את שריקי בעבירה לפי סעיף 338 לחוק העונשין (ראו והשוו: ע"פ 4415/16 מדינת ישראל נ' פלוני, פסקאות 6-9 (15.10.2017)).

51. יוער כי אין בקביעה זו כדי להביע כל עמדה ביחס לתוכן הנחיות פרקליט המדינה ולתכליותיהן. מסקנתי לפיה יש לזכות את שריקי מהעבירה הקבועה בסעיף 332(2) לחוק העונשין נשענת אך ורק על עקרונות המשפט המינהלי והפלילי לפיהם על רשות מינהלית לפעול בהתאם להנחיות המינהליות, ולשמור על הליך פלילי הוגן ועל שוויון בפני החוק. בהמשך לכך אדגיש כי אין במסקנה זו כדי להפחית מהחומרה הרבה של מעשיו של שריקי המתוארים בכתב האישום.

החזקת הגרזן

52. האישום השביעי כולל אף עבירה של החזקת סכין לפי סעיף 186(א) לחוק העונשין. לענין עבירה זו לא מצאתי להתערב בקביעתו של בית המשפט המחוזי. אין מחלוקת כי במהלך החיפוש ברכב בו נהג שריקי נמצא גרזן או כלי הנדמה כגרזן. סעיף 184 לחוק העונשין מגדיר סכין כדלקמן:

"סכין - כלי בעל להב או כלי אחר שסוגל לדקור או לחתוך".

אין ספק כי גרזן, או כלי הנדמה כגרזן נכנס לתחומי הגדרה זו. סעיף 186(א) לחוק העונשין קובע כי המחזיק סכין מחוץ לתחום ביתו או חצרו צריך להוכיח הוא מחזיק אותם "מטרה כשרה". בעניינו שריקי טען כי הוא החזיק את הגרזן ברכב כדי לשפץ את ביתו. עם זאת, מצוין בדו"ח הפעולה (ת/81) כי לא נמצא ברכב ארגז כלים או כל כלי אחר. בנוסף, שריקי שמר על זכות השתיקה בחקירתו במשטרה. משכך, אין לקבל את טענתו של שריקי שנטענה לראשונה בבית המשפט המחוזי ולא נמצאו לה תימוכין. על כן אציע לדחות את הערעור בעניין זה.

53. סוף דבר: אציע לחבריי כי הערעור על הכרעת הדין בנוגע לאישום זה יתקבל חלקית כך שההרשעה בסעיף 332(2) לחוק העונשין תבוטל, ותחתיה יורשע שריקי בעבירה על סעיף 338 לחוק העונשין. יתר רכיבי הערעור על הכרעת הדין נדחים.

ש ו פ ט

השופט י' עמית:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט ג' קרא:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט י' עמית, השופט ג' קרא והשופטת י' וילנר:

הערעורים על גזרי הדין

1. הגענו לדיון בערעורים על חומרת העונש.

בפתח הדברים נזכיר את נקודת המוצא לפיה אין דרכה של ערכאת הערעור להתערב בעונש, והקלה או החמרה במידת העונש תיעשה רק אם תתגלה לעינינו טעות מהותית או מקום בו גזר הדין חורג באופן ניכר ממדיניות הענישה הנוהגת במקרים דומים (מן העת האחרונה ראו: ע"פ 919/17 דארי נ' מדינת ישראל (10.12.2017); ע"פ 6326/17 מחאמיד נ' מדינת ישראל, בפסקה 8 (3.12.2017); ע"פ 1449/15 עוזיאל נ' מדינת ישראל (29.11.2016)).

2. בגזר דינו מיום 22.12.2016, בחן בית משפט קמא את חומרת העבירות שבהן הורשעו המערערים, סקר את מדיניות הענישה הנוהגת, והתייחס לנסיבות האישיות של כל אחד מן המערערים. בתוך כך הודגשה חומרתה של עבירת הסחיטה באיומים, אשר פוגעת בביטחון האישי ובביטחון הציבור, וצוין כי האישומים הראשון והשלישי מבטאים "סחיטה אגרסיבית" של מוסא וצדוק, תוך זריעת אימה ופחד (עמ' 6). לצורך האישום הראשון, בית המשפט הבחין בין המערערים, ונתן משקל למעמדם של האחים אשר יזמו והובילו את האירועים, לעומת יתר המערערים שפעלו בהתאם להוראות שניתנו להם (עמ' 26 לגזר הדין). במסגרת גזר דין זה, נגזר דינם של אייל, משה, שריקי וא"מ. המערערים

סבורים כי גזר הדין מבטא חומרה יתרה ונפלו בו טעויות, וכעת נעבור לדון ולהכריע בטענותיהם.

[במאמר מוסגר: ריצוי עונשי המאסר שנגזרו על יקותיאל, א"מ, כולי וצ"ט, עוכב עד להכרעה בערעורים (ראו בהתאמה: החלטתה של השופטת (כתוארה אז) א' חיות מיום 26.6.2017; החלטתו של השופט מ' מזוז מיום 8.1.2017; והחלטותיו של השופט ע' פוגלמן מיום 18.7.2017 ומיום 26.6.2017).]

3. אייל ומשה הורשעו באישום הראשון (סחיטה באיומים של מוסא), באישום השלישי (סחיטה באיומים של צדוק), ובאישום הרביעי (תקיפה בנסיבות מחמירות ואיומים).

אייל: בית המשפט ציין כי לחובתו של אייל עבר פלילי מכביד, עשר הרשעות קודמות בעבירות מגוונות, אשר מציבות אותו על "מסלול פלילי 'לתפארת'". בגין הרשעתו באישום ראשון, נגזרו על אייל 30 חודשי מאסר לריצוי בפועל החל מיום מעצרו, ושישה חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים; בגין האישום השלישי - 30 חודשי מאסר לריצוי בפועל, מתוכם 24 במצטבר, וכן עשרה חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים; בגין האישום הרביעי - 3 חודשי מאסר בפועל, בחופף, ושלושה חודשי מאסר על תנאי. בנוסף, הופעל עונש מאסר על תנאי שהיה תלוי ועומד נגד אייל, למשך 7 חודשים, במצטבר. בסך הכל הושתו על אייל 61 חודשי מאסר לריצוי בפועל. בנוסף, הוטל עליו לפצות את צדוק בסכום של 2,500 ₪, וכך קנס סמלי בסך 2,500 ₪ או 30 ימי מאסר תמורתו.

4. בערעור מטעמו של אייל, נטען כי חומרת העונש איננה הולמת את המעשים בהם הורשע. הודגש כי אירועי הסחיטה לא לוו באלימות כלשהי, וההפרזה במידת החומרה של המעשים נולדה משילוב בלתי ענייני של האישומים השונים וייחוס מנהיגות לאחים. אייל הוסיף כי גם על פי כתב האישום, הסכומים שניסה להשיג באמצעות הסחיטה הם מזעריים, ולגבי האישום הרביעי נטען כי אייל לא נטל חלק בתקיפה הספונטאנית.

5. אין בידינו לקבל את ערעורו של אייל על חומרת העונש. בכל הנוגע לאישום הראשון, מקובלת עלינו ההבחנה המהותית בין האחים לבין יתר המערערים. הראשונים יזמו את האירוע העברייני והפיקו אותו, בעוד שמעורבותם של האחרונים מתמצה בנוכחות בלבד. אייל ניהל את השיחות עם מוסא ורביבו, והוא זה שדרש את הכסף באופן מיידי. התייצבותם של יתר המערערים במקום, מלמדת על עוצמה, סדר וארגון, ולא על אירוע מינורי. אכן, האירוע לא הוביל לאלימות פיזית, אך העונש שהושת על אייל אינו חורג לחומרה ממדיניות הענישה המקובלת (השוו לע"פ 5769/14 אלרואי נ' מדינת ישראל (20.9.2015)). כפי שנאמר במקום אחר:

"העבירה המיוחסת למערער חמורה היא, ונסיבות ביצועה מלמדות כי איומי המערער על המתלונן לא היו בבחינת שיגרת דיבור מקובל כנטען על-ידי סניגורו. המערער עצמו הודה בעובדה שעקב האיומים הסתתר המתלונן ונמנע מלהיכנס לאזור מגוריו. עבירה של סחיטה באיומים פוגעת באושר סדרי החברה. ניצול חולשתו של אדם באיומים על בטחונו ושלומו, והטלת אימה כדי להשיג דבר מהקורבן מחייבת תגובה עונשית קשה" (ע"פ 602/02 אוחנינה נ' מדינת ישראל (22.4.2002)).

הדברים יפים, בעיקרם, גם לשיקולי הענישה בגין האישום השלישי. נזכיר כי במסגרת אישום זה הורשע אייל

בשתי עבירות של סחיטה באיומים, שאחת מהן הובילה לתוצאה הרצויה מבחינתו, ובגינה הורשע בעבירה לפי סעיף 428 סיפא, כמו גם בעבירה של קשירת קשר לעשות פשע. קיימים מספר הבדלים נוספים בין ההרשעה באישום הראשון לבין ההרשעה באישום השלישי (מיהות הקרבן, מידת התכנון, אופי האירועים, הרווח הצפוי ועוד), אך בסופו של דבר נראה כי העונש מאוזן ומבטא את מכלול השיקולים. במבט כולל, חשוב להדגיש גם את עברו הפלילי המכביד של אייל, וכן את הקביעה כי עונש המאסר בגין האישום הרביעי ירוצה בחופף ולא במצטבר. על כן יש לדחות את ערעורו של אייל על חומרת העונש.

6. משה: במסגרת שיקולי הענישה בעניינו של משה, העניק בית משפט קמא משקל מיוחד למצבו הרפואי החריג. משה סובל מגידול במוחו, שגורם גם להתקפים אפילפטיים. עוד צוין בגזר הדין, כי לחובתו של משה נרשמו שלוש הרשעות קודמות בעבירות סמים ורכוש. בגין מעורבותו באישום הראשון נגזרו עליו 24 חודשי מאסר לריצוי בפועל מיום מעצרו ושמונה חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים; בגין האישום השלישי - 30 חודשי מאסר לריצוי בפועל, מתוכם 12 חודשים במצטבר והיתר בחופף, וכן עשרה חודשי מאסר על תנאי; ובגין האישום הרביעי - 4 חודשי מאסר בפועל, בחופף, ושלושה חודשי מאסר על תנאי. בנוסף הופעלו שני עונשי מאסר על תנאי שהיו בתוקף במועד ביצוע העבירות: אחד למשך 18 חודשים, מתוכם 8 במצטבר והיתר בחופף, והשני למשך 12 חודשים - בחופף. בסך הכל הושתו על משה 44 חודשי מאסר לריצוי בפועל, ובנוסף חוייב בפיצוי וקנס, בדומה לאייל.

7. בערעור מטעמו, עתר משה להקלה בעונשו והדגיש את מצבו הרפואי הקשה, עד כדי סכנת חיים. בהקשר זה הוסיף משה כי מצבו ממשיך להתדרדר ושב"ס אינו מסוגל לספק מענה רפואי הולם. אשר להרשעה בעבירות של סחיטה באיומים (באישומים הראשון והשלישי), נטען כי חלקו של משה במעשים הוא שולי וממילא לא נגרם נזק למוסא או לצדוק. גם בהקשר זה חזר משה על הטענה לפגיעה בזכות להליך הוגן, וביקש למצוא בה טעם להקלה בעונש, מחמת הגנה מן הצדק. במהלך הדיון, חזר בא-כוחו של משה על הטענות ובעיקר הרחיב את היריעה בנוגע להחמרה במצבו הרפואי.

8. לאחר עיון במסמכים הרפואיים שהוגשו על-ידי הצדדים, ומבלי שנידרש לתיאורים מפורטים, אין ספק כי מצבו הרפואי של משה מעורר דאגה. נתון זה יכול להניב משמעויות משפטיות שונות, אך בגדרי ההליך הנוכחי, השאלה העיקרית היא אם בית משפט קמא נתן למצבו הרפואי של משה את המשקל הראוי. בגזר הדין ניתן למצוא דיון מפורט בנושא, והמסקנה היתה כי נוכח "מצבו הרפואי הדרמטי" של משה, שהותו במאסר תגרום לו סבל ניכר בהשוואה לאחרים, ויש "להקל בעונשו באופן משמעותי" (עמ' 21-26). במבחן התוצאה, העונש שהושת על משה אכן נוטה מאוד לקולה, בפרט בשים לב ל-20 חודשי מאסר על תנאי שהיו תלויים ועומדים נגדו. משה ביקש ללמוד לעניינו מפסק הדין בע"פ 5669/14 לופוליאנסקי נ' מדינת ישראל (29.12.2015) (להלן: עניין לופוליאנסקי). ואולם, כבר שנינו כי בנושא זה יש לבחון כל מקרה לגופו; ובפרט יש לציין כי מלופוליאנסקי לא נשקפה סכנה לציבור, וקשה לומר דברים דומים לגבי משה (ראו שם בפסקה 224; וכן ע"פ 4506/15 בר נ' מדינת ישראל, בפסקה 13 לפסק דינו של השופט סולברג בעניין עונשו של לגזיאל (11.12.2016) (להלן: עניין בר); ע"פ 4301/15 פינטו נ' מדינת ישראל, בפסקה 37 (5.1.2016)). אשר להחמרה במצב מאז שניתן גזר הדין, אנו מוכנים להניח כי חלה החמרה קלינית מסוימת, אך לא שוכנענו כי כיום מאסרו של משה מסכן את חייו באופן ישיר (בהקשר זה ראו גם החלטות קודמות שניתנו בעניינו: ע"פ 1094/17 פלוני נ' מדינת ישראל (החלטה מיום 6.4.2017 והחלטה מיום 3.10.2017); בש"פ 3087/16 בן משה נ' מדינת ישראל (2.6.2016)).

אשר לחלקו של משה בביצוע מעשי הסחיטה (באישום הראשון והשלישי), יש לציין כי אמנם הוא לא עמד בחזית

ולא איים בפועל, אך הוכחה שותפות מלאה שלו עם אייל בהובלת האירועים. עוד יצוין כי במהלך הדיון בערעור, המדינה ביקשה להגיש כתב אישום חדש שהוגש נגד משה בגין התנהגותו בין כותלי הכלא. בא-כוחו של משה התנגד לכך, בין היתר לאור הוראת סעיף 187(א) לחוק סדר הדין הפלילי, הקובע כלהלן:

ראיות לקביעת העונש

"הרשיע בית המשפט את הנאשם, יביא התובע לענין העונש ראיות בדבר הרשעותיו הקודמות של הנאשם, ובדבר החלטות בית המשפט ובית דין לענין ביצוע עבירה על ידו, אף בלא הרשעה, ורשאי הוא גם להביא ראיות אחרות לענין זה".

מבלי לקבוע מסמרות, איננו רואים מניעה כי תובע במשפט יציין במסגרת הטיעון לעונש, קיומו של כתב אישום תלוי ועומד (השוו רע"פ 1021/07 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד סג(3) 391, בפרט בעמ' 404 ו-409 (2009), שם נדונה השאלה אם רשאי קצין המבחן לציין בתסקיר תיקי מב"ד). מכל מקום, התפתחות זו איננה בעלת חשיבות מיוחדת לענייננו, ועל כן לא יינתן לה משקל.

9. בשולי הערעור, ביקש משה "לחלופי חלופין" לאפשר לו לרצות את עונש המאסר מחוץ לכותלי בית הסוהר, במסגרת "מאסר בית" בפיקוח אלקטרוני. אפשרות זו איננה מוכרת במשפט הנוהג, ולכן איננו רואים צורך להרחיב, אך במבט צופה פני עתיד ניתן להפנות את תשומת הלב לכך שאפשרות זו אינה מופרכת, והיא עשויה להועיל במקרים המתאימים (ראו גם עניין לופוליאנסקי, בפסקאות 202-210 לפסק דינו של השופט פוגלמן; דבריו של השופט סולברג בפסקה 14 בעניין בר; *Joan Petersilia Exploring the Option of House Arrest* 50 Fed. Probation 142; *Elizabeth D. Chicknavorian House Arrest: A Viable Alternative to the Current Prison* (1986); *System 16 New Eng. J. on Crim. & Civ. Confinement* 53 (1990); והשוו גם לע"פ 4833/16 ברמן נ' מדינת ישראל (5.1.2017)).

10. המסקנה אליה הגענו היא כי חרף מצבו הרפואי הקשה של משה, לא נמצאה טעות בגזר הדין ולא הוכחה עילה להתערבות בעונש. מובן כי המצב מחייב רגישות מיוחדת מצד שב"ס, אך לא למותר לציין כי כדי להעניק למשה את הטיפול המתאים נדרש גם שיתוף פעולה מצידו (ראו רע"ב 8355/17 פלוני נ' שרות בתי הסוהר (27.10.2017), וכן התייחסותה של סגנית מפקד בימ"ר שקמה מיום 12.11.2017).

11. שריקי: בית משפט קמא ציין לחומרה את עברו הפלילי של שריקי, אשר כולל שלוש הרשעות קודמות, חלקן בעבירות אלימות. לקולה הוזכרו נסיבותיו המשפחתיות. בגין חלקו של שריקי באישום הראשון (סחיטה באיומים), נגזרו עליו 10 חודשי מאסר לריצוי בפועל ושמונה חודשי מאסר על תנאי. בגין האישום הרביעי (תקיפה ואיומים), נגזרו עליו שישה חודשי מאסר על תנאי. בגין האישום השישי (נשיאת ואחזקת אקדח ותחמושת) - נגזרו על שריקי 24 חודשי מאסר לריצוי בפועל, 16 מתוכם במצטבר, וכן שישה חודשי מאסר על תנאי. צוין כי נוכח חומרתן של עבירות מסוג זה ניכרת מגמת החמרה בענישה, והנשק לא הוחזק "כמוצג ארכיאולוגי אלא מסתמא לצורך עברייני" (עמ' 6). עם זאת, הובהר כי עבירות הנשק שבהן הורשע שריקי אינן ברמת החומרה הגבוהה ביותר (עמ' 7). הרשעתו של שריקי באישום השביעי (סיכון חיי אדם במזיד והחזקת סכין), הביאה את בית המשפט להשית עליו 36 חודשי מאסר לריצוי בפועל, מתוכם 24

חודשים במצטבר, כן 12 חודשי מאסר על תנאי. בסך הכל הועמד עונשו של שריקי על 50 חודשי מאסר לריצוי בפועל, בניכוי תקופת מעצרו.

12. בערעור מטעמו של שריקי, נטען כי העונש האופן שבו התנהל ההליך בבית משפט קמא צריך להוביל להקלה בעונש; כי שריקי לא הואשם בחברות בארגון פשיעה אך העונש מבטא התייחסות כזו; וכי עברו הפלילי אינו מכביד, נוכח חלוף הזמן מאז הרשעותיו הקודמות ומשום שהמאסר הנוכחי הוא מאסרו המשמעותי הראשון. בנוסף ביקש שריקי להתחשב בנסיבותיו המשפחתיות, וכן העלה טענות פרטניות לגבי כל אחד מהאישומים בהם הורשע: לגבי האישום הראשון עלתה טענה של חוסר אחידות בענישה; לגבי האישום הרביעי נטען כי לא הוכחה מעורבות אלימה של שריקי אלא רק נוכחות; לגבי האישום השישי הובאו דוגמאות לפסיקה מקלה בעבירות נשק; ועיקר הטענות מכוונות כלפי הענישה המחמירה שהושתה עליו בגין האישום השביעי.

13. בגין האישום הראשון נגזרו על שריקי 10 חודשי מאסר בפועל. ככלל, מקובלת עלינו העמדה כי ענישה בגין נוכחות בלבד מחוץ לביתו של מוסא - צריכה לעמוד על הצד הנמוך ביחס לעבירה של סחיטה באיומים. עם זאת, בהינתן עבר פלילי מכביד, עונש מאסר של 10 חודשים עשוי להיות הולם (השוו לע"פ 3598/07 מדינת ישראל נ' מסעודין (14.5.2007)). נציין כי נוכח העונשים שהושתו על יתר המערערים בגין האישום הראשון, לא ברורה לנו טענתו של שריקי לחוסר אחידות בענישה.

טענתו של שריקי לגבי מידת מעורבותו באישום הרביעי אינה יכולה להועיל לו, שהרי בגין אישום זה ממילא נגזר עליו עונש מאסר על תנאי בלבד.

אשר לעבירות הנשק בהן הורשע שריקי (האישום השישי), ידועה הגישה המחמירה, אשר מדגישה את הסיכון הגלום בעבירות מסוג זה ומחייבת ענישה משמעותית ומרתיעה (ע"פ 5900/15 מעוז נ' מדינת ישראל (10.5.2016)). את עבירות הנשק אין לנתק מן ההקשר העברייני, והפסיקה שהוצגה על-ידי בא-כוחו של שריקי איננה רלוונטית לנסיבותיו של המקרה הנוכחי. בנוסף, בגזר הדין נקבע כי חלק ניכר מתקופות המאסר ירצו בחופף, ובמבט כולל אין לומר כי בית משפט החמיר עם שריקי יתר על המידה.

אשר לעבירת הנהיגה הפרועה (האישום השביעי), לנוכח המסקנה אליה הגענו כי יש להרשיע את שריקי בעבירת מעשי פזיזות ורשלנות חלף עבירת סיכון חיי אנשים במזיד בנתיב תחבורה, מצאנו כי יש מקום להתערב אף בגזר הדין שנקבע ביחס לאישום זה, ולהפחית את עונשו של שריקי לעונש של 22 חודשי מאסר, מתוכם 10 חודשים לריצוי בפועל והיתרה על-תנאי שלא יעבור במשך 3 שנים עבירה של סיכון החיים והבריאות בהתאם לפרק י', סימן ד' לחוק העונשין. 8 חודשים ירצו במצטבר לעונשו וחודשיים בחופף, כך שהמשמעות היא הפחתה של 16 חודשים מתקופת מאסרו. אמנם, העונש המרבי בגין עבירת סיכון חיי אנשים במזיד בנתיב תחבורה עומד על 20 שנים, ואילו העונש על מעשי פזיזות ורשלנות נמוך משמעותית ועומד על 3 שנים. אולם, במקרה שלפנינו שריקי חצה חמישה צמתים באור אדום - התנהגות הנמצאת ברף העליון של העבירה. כמו כן, נהיגה באופן כזה מגדילה את הסתברות להתרחשות אסון בעשרות מונים. כך, שבמקרה שמתואר לפנינו אין מדובר על נהג "תמים" אשר ביצע עבירת נהיגה ספורדית ונקודתית, אלא מדובר באדם אשר נהג בדרך פרועה ביותר אשר רק בנס לא נגמרה באסון ועל כן יש להחמיר בעונשו.

לסיכום, לנוכח המסקנה אלינו הגענו, תקופת מאסרו של שריקי תעמוד על 34 חודשי מאסר בפועל, בניכוי ימי עמוד 45

מעצרו.

14. א"מ מבוגר יותר מהמעוררים האחרים: יליד 1972 ואב לשלושה. עברו הפלילי כולל 17 הרשעות קודמות, בין היתר בעבירות סמים, אלימות ורכוש. בית המשפט השית עליו, בגין הרשעתו באישום הראשון, עונש מאסר של 10 חודשים לריצוי בפועל, וכן 8 חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים. בערעור מטעמו של א"מ נטען, כי לא הוכח שהוא משתייך לחבורה שסרה למרותם של האחים, ולא היה מקום להחמיר עימו בשל מעורבות נקודתית באירוע הסחיטה. א"מ חזר והדגיש כי הוא לא הגיע לביתו של מוסא ביחד עם יתר המעוררים ולא נמלט יחד עימם, ולשיטתו יש לכך משמעות לעניין העונש. לבסוף, ביקש א"מ לנכות מתקופת מאסרו את הימים שבהם היה נתון במעצר, על אף שבאותה תקופה הוא ריצה עונש מאסר בגין הרשעה אחרת.

15. גם ערעור זה דינו להידחות, כקודמיו. למעשה, נוכח גיליון ההרשעות של א"מ, אף ייתכן כי היה ראוי להחמיר עימו. בין העבירות בהן הורשע א"מ במרוצת השנים, ניתן למנות תקיפה הגורמת חבלה ממש; חבלה בנסיבות מחמירות; תקיפה סתם; וחבלה במזיד ברכב. אין ממש בטענה כי א"מ שונה מהותית ממעוררים אחרים שצייתו להוראותיהם של האחים והתייצבו לפי קריאה, וכבר עמדנו על כך במסגרת הערעור על הכרעת הדין. להסרת ספק נבהיר כי א"מ לא נענש על מעורבות באישומים אחרים אלא אף ורק על מעורבותו באישום הראשון.

אשר לניכוי ימי המעצר: בתי המשפט נוהגים להתחשב בתקופת המעצר ולנכות אותה מתוך תקופת המאסר, אך אין מדובר בכלל מוחלט וייתכנו חריגים (רע"פ 7584/14 פלוני נ' מדינת ישראל, בפסקה 9 (2.12.2014); ע"פ 7768/15 פלוני נ' מדינת ישראל, בפסקה 23 (20.4.2016)). "הרציונל העומד ביסודו של הכלל בדבר ניכוי ימי המעצר הוא עיקרון החירות, והצורך הנגזר ממנו להימנע מכפל ענישה" (שם, בפסקה 24)). נימוק זה אינו חל במלואו לעניין התחשבות בתקופה שבה היה הנאשם נתון במעצר בית או במעצר בפיקוח אלקטרוני, ולכן במקרים אלה הנטייה היא לא לנכות את מלוא ימי המעצר (שם, בפסקאות 25-33). בענייננו, השאלה מתעוררת לגבי תקופה שבה שהה הנאשם במעצר במקביל לריצוי עונש מאסר אחר. במקרים כאלה, חירותו של הנאשם לא נשללה בגין המעצר, ולכן לכאורה אין מקום לניכוי תקופת המעצר. למרות זאת, מכיוון שתנאי הכליאה של עציר הם קשים יותר מתנאי מאסר, ניתן למצוא בפסיקה מקרים שבהם בית המשפט ניכה - באופן חלקי - תקופת מעצר-מאסר מתוך תקופת המאסר שנגזרה על הנאשם (ע"פ 2562/16 עמר נ' מדינת ישראל, בפסקה 14 (27.3.2017); ע"פ 9277/11 גבאלי נ' מדינת ישראל, בפסקה 16 (27.12.2012)). לצד זאת ניתן להציג גם דוגמאות הפוכות (ע"פ 2453/15 חיימוב נ' מדינת ישראל, בפסקה 27 (11.12.2016)). במקרה הנוכחי, בית משפט קמא התייחס לשאלה זו באופן פרטני לגבי כל אחד מהמעוררים, והגיע למסקנות שונות בהתאם לנסיבותיהם האישיות.

בעניינו של א"מ הוחלט שלא לנכות את תקופת המעצר-מאסר. למעשה, מגזר הדין מתברר כי תקופת מעצרו של א"מ חפפה לתקופת מעצרו בתיק אחר, ותקופה זו כבר נוכתה מתוך עונש המאסר שנגזר עליו באותו תיק (עמ' 20 לגזר הדין). בנסיבות אלה, הטענה כי יש לנכות את אותה תקופת המעצר גם בתיק הנוכחי, בשל תנאי המעצר כ"מעצר ימים", נראית מרחיקת לכת, וכך גם הטענה כי א"מ הוגדר במערכת שב"ס כ"שפוט-עצור" למרות שבתקופה האחרונה למאסרו לא היה במעצר. בין כה וכה, בשים לב למכלול הנסיבות, לא נפלה טעות בהחלטה שלא לנכות את ימי המעצר שבהם א"מ היה גם אסיר. נוכח האמור, יש לדחות את ערעורו של א"מ על חומרת העונש.

16. גזר הדין בעניינם של יקותיאל, כולי וצ"ט, ניתן ביום 14.5.2017, על-ידי השופט מ' לוי. זאת, לאחר שהתבקשה

בעניינים חוות דעת מטעם הממונה על עבודות השירות, וביני לביני פרש השופט ד' רוזן. המשטרה התנגדה לאפשרות של ריצוי העונש בעבודות שירות, בשל מידע על סכסוכים בין המערערים לבין עבריינים בכירים, ואין פלא שחוות הדעת מטעם הממונה נשאו אופי שלילי. לאחר שמיעת הטיעונים לעונש, החליט השופט לוי לאמץ את ההנחות שעמדו בבסיס גזר הדין שניתן על-ידי השופט רוזן, ולהתמקד בבחינת נסיבותיו האישיות של כל אחד מהמערערים.

יקותיאלי, כולי וצ"ט טענו כי הם נפגעו מהחלפת המותב וכי העונשים שנגזרו עליהם בסופו של דבר אינם מתיישבים עם ההחלטה להפנות אותם לממונה על עבודות השירות ועם הדיונים שנערכו בנושא. לא מצאתי בכך עילה להקלה בעונש. אכן, אין טעם לבקש חוות דעת במקרים שבהם ברור מלכתחילה שלא תהיה לכך משמעות מעשית, ורצוי להימנע מכך. ברם, ההחלטה להפנות את המערערים לממונה על עבודות השירות, אינה מגבילה את שיקול דעתו של בית המשפט ואין בה כדי להכתיב את גזר הדין. בענייננו, השופט רוזן אף הבהיר היטב למערערים כי אינו מביע דעה לגבי העונש הראוי וכי הנטייה היא להורות על מאסר מאחורי סורג וברח.

17. יקותיאלי הורשע, כאמור, באישום הראשון (סחיטה באיומים) ובאישום הרביעי (תקיפה ואיומים). ברקע, עומדות לחובתו שתי הרשעות קודמות בעבירות אלימות וסמים. בסך הכל הושתו על יקותיאלי 10 חודשי מאסר לריצוי בפועל, בניכוי ימי מעצרו, וכן עשרה חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים.

בערעור מטעמו, הלין יקותיאלי על ההחלטה שלא להפנות אותו לשירות המבחן לצורך עריכת תסקיר, ולכך התלוו טענות שהופנו נגד חוות דעתו של הממונה על עבודות השירות. בנוסף טען יקותיאלי, כי קיימת הצדקה להקל בעונשו בשל מחדל בחקירת האישום הרביעי, ובנוסף נטען כי בית משפט קמא ערך הבחנות פסולות בין הנאשמים, הן לעניין העונש והן לעניין ניכוי ימי המעצר-מאסר.

18. אין ממש בערעורו של יקותיאלי. כפי שכבר צויין, בהינתן עבר פלילי מכביד (גם אם לא מן העת האחרונה), עונש של 10 חודשי מאסר בגין האישום הראשון עשוי להלום את חומרת המעשה. כיוון שיקותיאלי הורשע גם באישום הרביעי, ברי כי העונש שהושת עליו אינו נוטה לחומרה. ניסיונו של יקותיאלי להשוות את עצמו לכולי - נועד לכישלון נוכח ההבדלים בנסיבות האישיות ונוכח ההרשעה באישום הרביעי כאמור.

19. כולי וצ"ט הורשעו רק בסחיטה באיומים, בגין מעורבותם באישום הראשון. נזכיר כי גם א"מ הורשע רק בעבירה זו והושתו עליו 10 חודשי מאסר.

בעניינו של כולי, בית משפט קמא העניק משקל לנסיבות חייו הקשות, לשירותו הצבאי התקין, ולמצבו הרפואי שבעטיו הוא מטופל בכימותרפיה. מנגד, נזקפה לחובתו הרשעה קודמת בעבירת סמים. בית המשפט העמיד את עונשו של כולי על 8 חודשי מאסר בפועל, בניכוי ימי המעצר שבהם היה גם אסיר, ובנוסף 8 חודשי מאסר על תנאי.

20. כולי טען כי יש להקל בעונשו משום שהוא נגרר לסיטואציה הבעייתית ולא היווה דמות דומיננטית, ומכל מקום חלקו באישום הראשון הוא שולי בלבד. כמו כן הודגשו נסיבותיו האישיות: מצב רפואי קשה והרשעה קודמת אחת בלבד. מנגד, המדינה הציגה כתב אישום נוסף, שהוגש ביום 7.4.2017, ובו יוחסו לכולי עבירות רכוש וסמים בארבעה אישומים שונים.

21. אף מבלי להידרש לכתב האישום החדש, לא מצאנו עילה להקל בעונשו של כולי. נסיבותיו האישיות זכו למשקל, ובהשוואה ליתר המערערים, עונשו הוא הקל ביותר. בית משפט קמא התחשב במצבו הרפואי של כולי, שאינו פשוט בלשון המעטה, ובשל כך נוכח מתקופת המאסר מלוא ימי מעצרו, על אף שבאותם ימים ריצה עונש מאסר.

22. במסגרת גזר הדין בעניינו של צ"ט, ניתנה הדעת לנסיבות חיים קשות, אך גם לעבר פלילי לא מבוטל הכולל 6 הרשעות קודמות (בין היתר: עבירות הצתה, נשק, איומים וסמים). בסופו של יום הושתו על צ"ט 10 חודשי מאסר בפועל, בניכוי מחצית מתקופת מעצרו שבמהלכה היה גם אסיר, וכן 8 חודשי מאסר על תנאי.

במסגרת הערעור על העונש, חלק צ"ט על חוות דעתו של הממונה על עבודות השירות. בנוסף, נטען כי חלקו בפרשה קטן, וכי יש להתחשב גם בכך שהוא שהה תקופה ארוכה בחלופת מעצר בתנאים מגבילים.

גם בערעור זה לא מצאנו ממש, ונוכח האמור לעיל איננו מוצאים מקום להרחיב. גזר הדין מבטא התחשבות במכלול השיקולים, ובשים לב לנסיבות העבירה ולעבר הפלילי המכביד, אין הצדקה להקל בעונשו של צ"ט.

23. סיכום: הערעורים על חומרת העונש נדחים, למעט התערבות בעונשו של שריקי

בגדרו הופחתו 16 חודשי מאסר ממאסרו, כך שתקופת המאסר תעמוד על 34 חודשי מאסר לריצוי בפועל, בניכוי ימי המעצר.

יקותיאלי, א"מ, כולי וצ"ט, יתייצבו לריצוי עונשי המאסר שנגזרו עליהם ביום 18.2.2018, עד לשעה 10:00, בימ"ר ניצן או על פי החלטת שירות בתי הסוהר, כשברשות כל אחד מהם תעודת זהות או דרכון ועותק מהחלטה זו. על המערערים לתאם את הכניסה למאסר עם ענף אבחון ומיון של שירות בתי הסוהר, בטלפונים: 08-9787377 או 08-9787336.

ניתן היום, י"ד בשבט התשע"ח (30.1.2018).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט